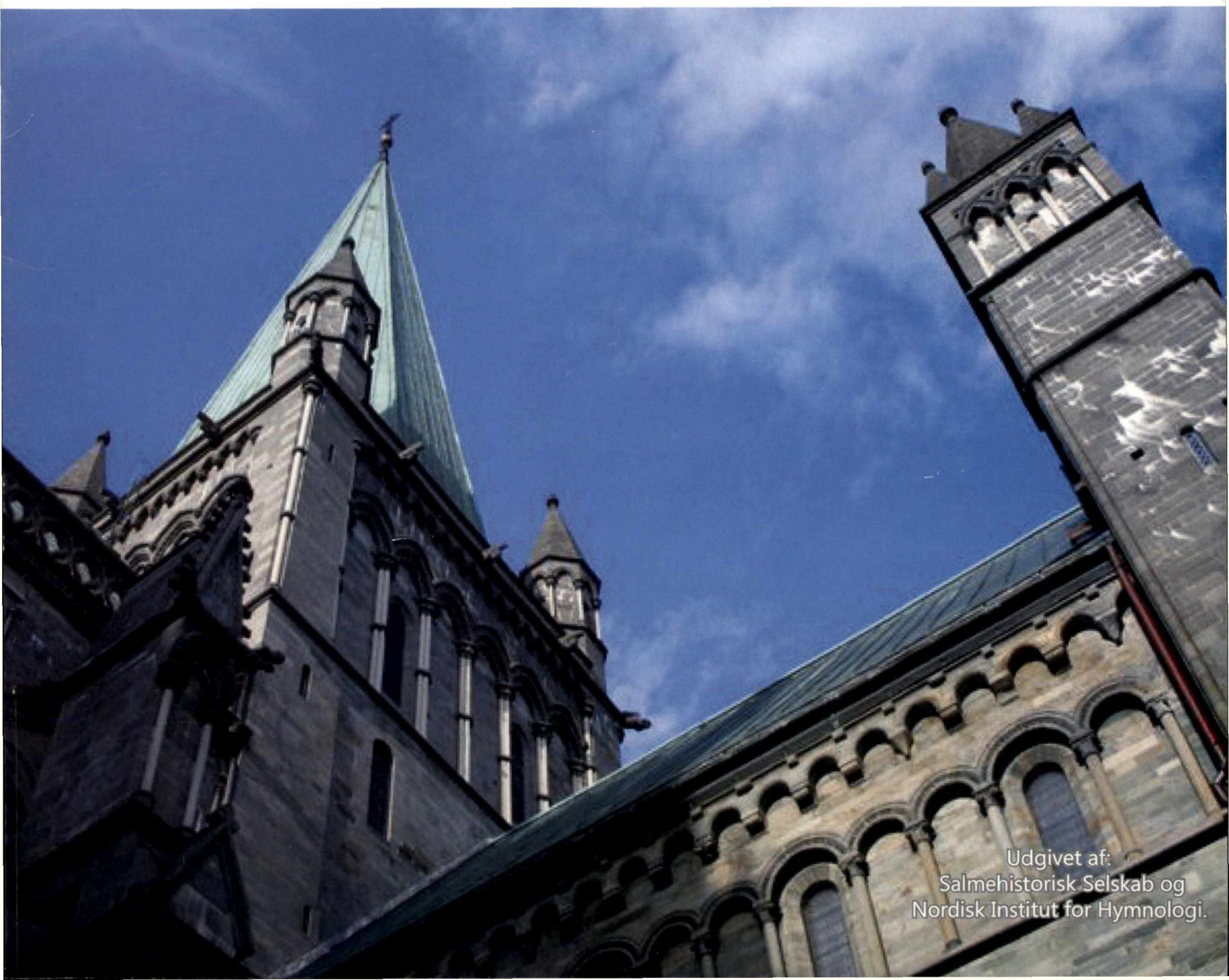

Hymnologi
Nordisk tidsskrift

Trondheimsolister

36. årgang, nr. 2, juni 2007

Udgivet af:
Salmehistorisk Selskab og
Nordisk Institut for Hymnologi.

Indholdsfortegnelse

Forord	51
Steffen Arndal: <i>Paul Gerhardt (1607 – 1676)</i>	53
Anna-Maria Böckerman-Peitsalo: <i>Nya psalmer på svenska i Sverige och Finland</i>	65
Ragnar Grøm: <i>Om salmens funksjon i gudstjenesten.</i> Ny oversettelse av Kolosserbrevet 3.16	73
Anne Marie Petersen: <i>Vinter hos Brorson og Ingemann</i>	87
Salmehistorisk Selskabs bestyrelse	93
Nordhymns styringsgruppe	94
Redaktørens referencegruppe	95
Nordisk referencegruppe	96

Hymnologi

Nordisk tidsskrift

Tidsskriftet er en fortsættelse af "Hymnologiske Meddelelser"

Redaktør:

Ove Paulsen (ansvarshavende)

Redaktørens referencegruppe:

Steffen Arndal (litteratur), Peter Balslev-Clausen (Københavns Universitet), Ole Brinth (musik), Birgitte Ebert (musik), Eberhard Harbsmeier (sekretariat), Jørgen Kjærgaard (teologi), Jens Lyster (teologi), Kirsten Nielsen (Aarhus Universitet), Inger Selander (litteratur).

Nordisk referencegruppe:

Anna Maria Böckerman-Peitsalo (FI), Anna Jönsson Evertsson (SE), David Scott Hamnes (NO), Einar Sigurbjörnsson (IS), Erkki Tuppurainen (FI)

Grafisk tilrettelæggelse:

Helle Sangild Qvist

Layout/AD:

Christian Hebell Paulsen

Tryk:

Prinfo Vejle/Jelling Bogtrykkeri – www.prinfovejle.dk

"Hymnologi - Nordisk tidsskrift" - er trykt på 115 g. ubestroget papir. Omslaget er trykt på 240 g. bestroget papir. Bladet er sat med Garamond Premier Pro(overskrift), Charparrel Pro(brødtekst) og Segoe UI(by-line).

Abonnement = medlemskab af Salmehistorisk Selskab:

275.- kr. pr. år (4 numre à ca. 50 sider), samt bestilling af gl.numre:

Henvendelse til

Teologisk Pædagogisk Center, Kirkeallé 2, DK-6240 Løgumkloster.

Tlf.: (+45) 74 74 32 13. Mail: tpc@km.dk

Henvendelse til redaktøren:

Tofthøjvej 37, DK-9280 Storvorde, tlf.: (+45) 98 31 84 70 eller (+45) 26 21 19 43,

mail: opa@km.dk eller ovepaulsen@mobilixnet.dk

Krav til indsendte manuskripter via mail: Manus sendes som Word-fil - UDEN spalteopsætning, HTML-koder, margener, o.s.v.

Billeder skal sendes som enten JPEG(.jpg), TIFF(.tif) eller PSD(.psd) i en **høj** opløsning.

Placering bedes angivet i manus. Bemærk: Disketter modtages ikke!

©Hymnologi 2007

ISSN 1901-5976

Forord

Den overordnede mening med dette nummer var egentlig at bringe nogle nordiske foredrag til IAH(Internationale Arbeitsgemeinschaft für Hymnologie)s konference i Trondheim 29. juli – 3. august om Salmerenæssancen, at bringe dem i original nordisksproget form, før de blev oversat til et af konferencesprogene tysk og engelsk.

Det viste sig imidlertid at være mere end almindelig vanskeligt at indsamle den slags materiale. Det er derfor meget heldigt for mig, at jeg til dette nummer har fået forarbejdet til et foredrag af Steffen Arndal som skal holdes på tysk i Halle til september i anledning af Paul Gerhardts 400 år i år. Paul Gerhardt er også et af Trondheim-konferencens emner. På grund af den nære forbindelse mellem Gerhardt og Brorson, har jeg suppleret med Anne Marie Petersens artikel om vinteren hos Brorson og Ingemann, som meget heldigt var blevet tilsendt redaktionen i efteråret. Anna-Maria Böckerman-Peitsalos rapport om et svensksproget salmeværksted, endnu en appelsin i min turban, illustrerer et andet af IAH-konferencens emner: *The Hymn Explosion*. Ragnar Grøms artikel falder uden for conferenceemnerne, og er altså den rene bonusgevinst til læserne.

Da det ikke lykkedes mig at bygge et hæfte op af originalsprogede forarbejder til Trondheim-foredrag, men jeg måtte stykke det sammen af andre arbejder med samme eller lignende emner, fandt jeg på

at kalde hæftet *Trondheimsolister*.

Navnet har altså ikke forbindelse til en kendt norsk trio, men skyldes redaktørens specielle kår under arbejdet på dette hæfte.

For billederne af Nidarosdomen på for- og bagside takker jeg Anne Jorunn Midtkil (anne.midtkil@kirken.no) mange gange. Illustrationerne i Anna-Maria Böckerman-Peitsalos rapport bringes med tak til Anders Bäck (anders.back@evl.fi). Illustrationen i Anne Marie Petersens artikel er fremsendt af hende selv og stammer fra hendes bog om Brorson.

Endelig er jeg af Stig Wernø Holter blevet gjort opmærksom på, at hans rigtige postadresse (kontoradresse) er Lars Hillesgate 3, N-5015 Bergen. Og ikke den, jeg fejlagtigt anførte i sidste nummer. Ligeledes havde der indsneget sig en slagfejl i overskriften på hans artikel, som på rigtig norsk hedder *...at synge med Fortiden*, hvilket alt sammen herved beklages.

Trondheimkonferencen får bidrag af folk som Åge Haavik, Per Lønning, Inger Selander, Folke Bohlin og Inge Lønning.

Storvorde, 12. juni 2007.

Ove Paulsen

Paul Gerhardt

(1607 - 1667)

Af **Steffen Arndal**

I år er det 400 år siden den tyske salmedigter Paul Gerhardt blev født. Hans regnes næst efter Luther for protestantismens største salmedigter, og jubilæet giver da også ikke blot i Tyskland anledning til adskillige symposier, kongresser og publikationer, hvor man fejrer Paul Gerhardt som den salmedigter, der har givet et tidløst, nærmest universelt udtryk for evangelisk luthersk tro og fromhed. Denne tidløshed og universalitet er egentlig paradoksalt, idet Gerhardt i udpræget grad var et barn af sin tid.¹ Hans baggrund og de sammenhænge, hvori han levede, var såvel geografisk og politisk som teologisk og almenkulturelt præget af ret snævre rammer og af en begrænsethed, der i mange henseender ikke er fjernt fra at være provinsiel. Han levede hele sit liv i Nord- og Mellemtyskland, kom aldrig uden for kurfyrstendømmerne Sachsen² og Brandenburg³ og boede hovedsagelig i Berlin og i forskellige mindre byer i de to kurfyrstendømmer, herunder Wittenberg. Overalt befandt han sig i hjertet af det protestantiske Tyskland, hvor den lutherske ortodoksi satte klare teologiske grænser for ret og vrang lære. Det politiske styre i de lande, hvor Gerhardt opholdt sig, var på det nærmeste absolutistisk, almenkulturelt var han et barn af barokken og hans horisont

gik ikke ud over den teologiske lærdom og klassiske dannelse, der dengang var typisk for en protestantisk præst. Paul Gerhardt er et af eksemplerne på en digter, der har levet en upåagtet, næsten anonym tilværelse, men som et slags biprodukt heraf alligevel har frembragt en række digteriske tekster, der den dag i dag regnes for fuldkomne, klassisk gyldige udtryk for protestantisk kristendom. Det var Gerhardt næppe selv klar over, og hans værk, de omkr. 120 salmer, han efterhånden skrev, har derfor næsten et skær af et kunstnerisk mirakel over sig. Hvad var hemmeligheden? Dette spørgsmål kan nok aldrig besvares. Det kan spørgsmålet om den kunstneriske genialitets væsen næppe nogensinde, men man kan komme lidt på sporet af svaret ved at følge Gerhardts livsbane og betragte de forhold, der på forskellig vis blev bestemmende for hans digtning.

Paul Gerhardt blev født d. 12. marts 1607 i Gräfenhainichen, en lille kursaksisk købstad i nærheden af Wittenberg i det nuværende Sachsen-Anhalt. Gerhardts fader var en af de tre fremtrædende borgere, der skiftedes til at bestride borgmesterposten, så han er sandsynligvis vokset op i gode kår, der dog truedes alvorligt af Trediveårskrigen, der brød ud i 1618, da han kun var 11 år gammel.

Gerhardts barndom og ungdom blev dermed præget af en af de største katastrofer i Tyskland historie. I løbet af den lille menneskealder, krigen varede, drog indenlandske og udenlandske magters hære, en tid også Christian IV's lejetropper, brandskattende, plyndrende og hærgende gennem Tyskland og efterlod hungersnød, sygdom og død i deres spor. Mange steder var folketallet ved krigens afslutning mere end halveret, huse stod tomme, gårde lå øde, og det varede langt ind i det 18. århundrede, før eftervirkningerne var overvundet. Der er ikke tvivl om, at disse krigserfaringer har præget tysk fromhedsliv i almindelighed og Gerhardts i særdeleshed med en dybt indgroet mistro til denne verdens stabilitet og dermed har betinget en stærk evighedslængsel og søgen efter tryghed i den kristne tro. Dette udpræget pessimistiske syn på den dennesidige tilværelses muligheder udgør en overalt nærværende grundtone i Gerhardts salmedigtning.

Gerhardts fader døde 1619 og moderen i 1621, men familien kan ikke have været uden midler, idet det var muligt i 1622 at sende Paul Gerhardt på den saksiske fyrsteskoie Grimmer, 30 km. sydøst for Leipzig. Det tidligere augustinerkloster var under reformationen blevet overtaget af kurfyrsten og indrettet som eliteskoie. Eleverne boede på skolen. De gik til daglig klædt i en kutteagtig dragt og levede et strengt liv delt mellem hyppige andagter og gudstjenester på den ene side, undervisning og studier på den anden. Men man beskæftigede sig dog ikke udelukkende med teologi og fromhed. Undervisningen omfattede også klassisk dannelse, dvs. læsning af

de antikke forfattere, hvis værker tjente som *exempla*, forbilleder, for elevernes *imitatio*, deres egne digteriske forsøg på latin og græsk. Derigennem lærte man de to sprog og blev desuden fortrolig med det retoriske system og den retoriske arbejdsmåde. Det siger sig selv, at Gerhard gennem disse retoriske øvelser har opøvet en færdighed i at håndtere sproget, der senere kunne overføres til tysk og dermed blev væsentlig for hans salmedigtning.

Reformationens arnested, universitetet i Wittenberg og dets renommerede teologiske fakultet, var fortsat den evangelisk lutherske konfessions centrum. At det var her, Gerhardt, efter at opholdet i Grimmer var til ende, i 1628 blev indskrevet som teologisk student, er ikke uden en vis signalværdi. Det var og forblev den ortodokse lutherske lære, der udgjorde det teologiske fundament for hans digtning. Hvornår han afsluttede sine studier er usikkert, men han forblev i hvert fald i byen, ernærede sig som huslærer og betegnes endnu 1641 som "studiosus". Krigen rasede stadig. Svenskerne under Gustav Adolf drog gennem byen 1631, og i 1637 udplyndrede og brændte de Gerhardts hjemby Gräfenhainichen, medens Wittenberg hjemsøgte af Pest og hungersnød. Undervisningen på universitetet prægedes af kampen for den rene lære og af teologiske kontroverser med andre trosretninger, især med den reformerte. Denne konfession udgjorde et problem, der især var blevet skærpet, efter at det brandenburgske herskerhus Hohenzollern i 1613 gik over til Calvinismen, hvilket senere skabte store problemer for Gerhardt personligt. Ved siden af kontroversteologien spillede den

personlige fromhed også en væsentlig rolle. Det kommer til udtryk i Wittenbergteologernes forholdsvis åbne holdning overfor tidens opbyggelseslitteratur bl.a. overfor Johann Arndt, hvis *Vier Bücher vom wahren Christentumb* (1605 ff.) sammen med hans lille bønnebog *Paradiesgärtlein* (1612) prægede Gerhardts fromhed. For Gerhardts digtning var det dog især protestantismens hermeneutiske principper, der fik betydning. Luther havde her forkastet den katolske kirkes lære om den firefoldige skriftforståelse, der drog opmærksomheden fra evangeliet selv over i allegoriske, moralske og anagogiske udlægningsmuligheder. Han krævede i stedet, at man skulle koncentrere sig om, hvad der stod, skriftens *sensus litteralis*, og at den skulle læses og forstås *simpliciter*, dvs. enkelt og ligetil. I stedet for at fundere over mulige dybere betydninger skulle man forstå bibelordet umiddelbart og involvere sig selv som fortabt synder i forståelsen.⁴ Den heraf følgende enkelhed, *simplicitas*, er af afgørende betydning for Gerhardts salmedigtning. Den klare enkle, ja nærmest enfoldige tone, der giver hans salmer deres særpræg er ikke kun et udtryk for en personlig ejendommelighed hos ham, men i mindst ligeså høj grad for et luthersk princip, der i omgangen med bibelordet, bønner og salmer erstatter religiøse spekulationer med personligt nærvær og åbenhed.

Denne protestantiske *simplicitas* fik især betydning i forbindelse med de retoriske principper, der i begyndelsen af det 17. århundrede havde sat sig igennem indenfor både den religiøse og den verdslige digtning. Ved universitetet i Wittenberg blev professoratet i poetik og retorik bestredet af August Buch-

ner, en af barokkens mest indflydelsesrige poetologer i Tyskland. I Martin Opitz' ånd krævede han et retorisk gennemformet, rent og gennemskueligt sprog der med anvendelse af figurer og troper kunne vække og påvirke læseres og tilhøreres følelsesliv. Tendensen gik i den verdslige digtning i retning af en høj stil (*genus sublime*), præget af udstrakt anvendelse af figurer og troper, hvorimod man indenfor salmedigtningen gav afkald på retorisk pragtudfoldelse til fordel for en enklere stil med behersket anvendelse af retoriske virkemidler (*genus medium*).⁶ Den helt figur- og billedløse *genus humile*, der anvendtes i traktater og lærebøger, var uden særlig relevans for poesien. Gerhardts salmer er holdt i *genus medium*, han anvender både figurer og troper, men behersket, således at teksten bevarer sin enkelhed og aldrig bliver svært forståelig eller i kraft af kunstfærdige figurer og overraskende billeder tiltrækker sig opmærksomhed for sin egen skyld. Der er næppe tvivl om, at dette sammenfald mellem protestantisk *simplicitas* og retorisk stilbeherskelse er en væsentlig forudsætning for Gerhardts enkle umiddelbarhed, der ikke, som det ofte hævdes, især i den ældre forskning, beror på et brud med retorikken og en tilknytning til den folkelige vise.⁷

Det teologiske studium afsluttedes på Gerhardts tid ikke med en officiel statseksamen. I stedet kunne man slutte sit studium med opnåelsen af en akademisk grad, doktor, licentiat eller magister, men det var langt fra alle, der gjorde det, hvilket imidlertid ikke var nogen hindring for at opnå et præsteembede, som til gengæld ofte lod vente længe på sig. Det var også tilfældet for Gerhardts vedkommende.

Uden at have opnået nogen universitetsgrad flyttede han, sandsynligvis i 1642, til Berlin, hvor han fortsat virkede som huslærer. Fra tiden i Wittenberg kendes kun enkelte lejlighedsdigte fra hans hånd, men i Berlin synes salmedigtningen at have taget fart. En stærkt medvirkende årsag hertil har uden tvivl været, at Gerhardt knyttede sig venskabeligt til kantoren ved Nicolaikirche i Berlin, Johann Crüger.⁸ Denne havde i 1640 udgivet en *Newes vollkömliches Gesangbuch augspurgischer Konfession* med salmer af forskellige forfattere, som han havde forsynet med selvkomponerede eller bearbejdede melodier. Andet oplag, der kom i 1647 bar den berømte titel *Praxis Pietatis Melica*, og indledte en lang serie af udgaver, der efterhånden gjorde *Praxis Pietatis Melica* til den tyske protestantismes mest kendte og udbredte salmebog.⁹ Den bragte 18 salmer af Gerhardt, bl.a. "Ein Lämmlein geht und trägt die Schuld"¹⁰ (C-S, nr. 12, DDS nr. 190, oversat af Brorson) og "Weg, mein Hertz, mit dem Gedanken" (C-S, nr. 51, DDS nr. 506, ligeledes oversat af Brorson). Den første er en passionssalme og den anden en bodssalme, men begge er præget af taknemmelig og kærlig lydighed overfor Gud. I passionssalmens simple dialog med Faderen lyder Jesu ord i str. 3: "Ja, Vater, ja von Herzensgrund,/ Leg auf, ich will dirs tragen" (Ja Fader, ja af hjertets grund, læg på, jeg vil bære det for dig), og i bodssalmen understreges det igen og igen, at Gud allerede er forsonet, og i str. 3 at hans "Vatersinn" (fadersind) møder synderen med kærlighed og medfølelse. Sproget er på ingen måde formløst, men figurer, f.eks. interjektion, anaforisk profileret parallelisme og *accumulatio* anvendes behersket, ligeledes metaforer

og sammenligninger, der altid forbliver indenfor det velkendte og letforståelige. Den enfoldige tryghed i troen på Guds faderkærlighed og den beherskede retorik konvergerer i den *simplicitas*, der generelt giver Gerhardts salmer deres særpræg.¹¹ I denne forbindelse spiller også Johann Crügers melodier en væsentlig rolle. Den åndelige vise var i det 17. århundrede en del af en bredere genre, der betegnedes "Aria". Den omfattede op igennem århundredet hele spektret fra den relativt enkle, strofisk opbyggede og sangbare generalbasvise til den mere komplicerede og forsinrede, astrofiske og professionaliserede da-capo-arie.¹² Johann Crügers melodier og bearbejdninger har, præget af kirkekorale, ligget i den enkle og sangbare ende af spektret. Med deres dur-mol-tonalitet, forholdsvis ringe toneomfang og korresponderende led har de understreget og intensiveret salmernes på en gang naive og alvorlige emotionalitet. Men det må understreges, at Gerhardts salmer med Crügers melodier er retorisk musikalske kunstværker. De udgør med deres teologiske, fromhedspsykologiske, digteriske og musikalske enkelhed et højdepunkt indenfor protestantismens salmedigtning.

I 1651 opnåede Paul Gerhardt endelig et præstekald, nemlig i Mittenwalde, hvor han blev kaldet til det vakante embede som "Probst", dvs. førstepræst. Byen havde lidt meget under krigen, og Gerhardt kunne kun opretholde en nødtørftig levestandard. Alligevel giftede han sig 1655 med en datter fra den familie i Berlin, hvor han havde virket som huslærer. Hun var 32, han 48 år gammel. Ægteskabet varede i 13 år indtil hustruens død. Der kom flere børn, hvoraf kun et, sønnen Friedrich, nåede voksen-

alderen. Årene i Mittenwalde regnes for Gerhardts mest produktive i digterisk henseende. I 1653 kom en ny udgave af *Praxis Pietatis Melica*, hvori antallet af Gerhardtsalmer nu er steget til 82, herunder så kendte salmer som "Wie soll ich dich empfangen" (C-S nr. 1, DDS nr. 86, oversat af Brorson), "Befiel du deine Wege" (C-S nr. 84, DDS nr. 36, oversat af St. J. Stenersen).

"Wie soll ich dich empfangen" er velegnet til illustration af Gerhardts stil. Første strofe meddeles her sammen med Brorsons oversættelse:

Wie soll ich dich empfangen	Hvorledes skal jeg møde
Und wie begeg'n' ich dir?	Og favne dig min skat?
O aller Welt verlangen	Du skønne morgenrøde
O meiner Seelen zier!	Mod al min jammers nat.
O Jesu, Jesu setze	Min Jesu siig hvorledes
Mir selbst die Fachel bey	Mit arme hierte skal
Damit was dich ergetze,	Opsmykkes og beredes
Mir kund und wissend sey.	Dig til en brudesal.

Gerhardts tekst udmærker sig i første omgang ved en udstrakt overensstemmelse mellem verslinier og sætninger eller sætningsdele. Der er en tydelig pause ved slutningen af hver linie, hvilket forenkler udtrykket og tydeliggør meningen. Men linierne virker samtidig som trin in en intensitetskurve, der yderligere intensiveres af de tre af interjektionen "O" profilerede linier for endelig at nå et højdepunkt i gentagelsen "O Jesu, Jesu", der ved enjambement er knyttet sammen med de følgende linier i en bevægelse, der først falder til ro med strofens afslutning. Denne strofe er et godt udtryk for Gerhardts *simplicitas*, en enkel og klar tankegang i et enkelt og letforståeligt sprog, der

med behersket brug af retoriske virkemidler tilføres en ligeledes enkel og ukompliceret emotionalitet. Det ligger helt i forlængelse heraf, at Johann Crüger i *Praxis Pietatis Melica* har kombineret teksten med Hans Leo Haßlers melodi "Mein Gemüt ist mir verwirret", oprindeligt en verdslig kærlighedsvis, der har tjent som melodi for utallige kontrafakturer, bl.a. for Gerhardts egen "Befiehl du deine Wege".¹³ Det er denne melodi, som Johann Sebastian Bach gør udstrakt brug af i Matthæuspasjonen. I dansk visetradition optræder den for det meste under betegnelsen "Hjertelig mig nu længes", f.eks. hos Ambrosius Stub, og det er også denne melodiangivelse, der anvendes af Brorson i *Troens rare Klenodie*.¹⁴ Hans oversættelse, som ikke skal behandles nærmere her, er tydeligvis i høj grad emotionaliseret og sanseliggjort i forhold til Gerhardt, bl.a. gennem en mere flydende rytme og udstrakt anvendelse af assonerende vokaler og stemte konsonanter.

Hans Leo Haßlers melodi¹⁵ anvendes også til en anden berømt Gerhardtsalme, "O Haupt voll Blut und Wunden" (C-S, nr. 24, DDS nr. 193, oversat af Frederik Rostgaard). Første strofe meddeles her sammen med Rostgaards oversættelse:

O Haupt voll Blut und Wunden, Voll Schmerz und voller Hohn O Haupt, zu Spott gebunden Mit einer Dornenkron!	O hoved højt forhånet med blodig sår og ve! O hoved, tornekrone til smerte, spot og spe!
O Haupt, sonst schön gezieret Mit höchster Ehr und Zier, Jetzt aber hoch schimpfieret, Gegrüßet seist du mir.	O hoved, som har været tilbedet idelig, men nu så højt vanæret, Vær hilset hjertelig.

Det bemærkes, at Rostgaard ikke oversætter nær så spontant og frit, som Brorson f.eks. gør i "Hvorledes skal jeg møde" ovf., men med omtanke og med sigte på at få det hele med og samtidig overholde den størst mulige overensstemmelse med originalen. Hvad Brorson kunne få ud af en tilsvarende motivik ses f.eks. af "Vær velsignet nådetrone" (Kl nr. 39), der er en oversættelse af Gerhardtts "Sey mir tausend mal gegrüsset" (C-S nr. 18). Brorsons konkretiserende omskrivninger fremhæver det, der er sigtet med salmen, nemlig passionsmeditation, den inderlige og medlevende betragtning af den lidende Kristus på korset. Begge salmer tilhører den samme cyklus, de berømte *Rhythmica oratio ad unum quodlibet membrorum Christi patientis et a cruce pendentis*, syv salmer, der betragter og besynger den på korset lidende Kristi legemsdele og sår.¹⁶ Teksterne regnes i dag for at være skrevet af Arnulf af Louvain, men tillagdes langt op i tiden Bernhard af Clairvaux, hvorfor de stadig også går under betegnelsen "De pseudobernhardinske passionssalver", idet hver salme indledes med et "salve", vær hilset! eller hil dig! Der begyndes fra neden, således at læseren må forestille sig at knæle foran korset og efterhånden hæve blikket fra *Ad pedes* (fødderne) over *Ad genua* (knæene), *Ad manus* (hænderne), *Ad latus* (siden), *Ad pectus* (brystet) til *Ad cor* (hjertet) for til sidst at nå højdepunktet, hovedet eller ansigtet, *Ad faciem*. Der er med andre ord tale om en metodisk passionsmeditation af mystisk karakter, hvor den bedende anvender den kendte teknik at benytte et krucifiks som meditationsobjekt. Idet blikket hæves fra fødderne til de øvrige legemsdele intensiveres medfølelsen

med og fordybelsen i Jesu lidelse for til sidst at nå et højdepunkt i betragtningen af ansigtet, der opleves som en fuldstændig identifikation med Jesus og hans lidelse, en *unio mystica*, der også kommer til udtryk i den legende, der er knyttet til de pseudobernhardiske passionssalver: Da den hellige Bernhard knælende foran korset og med blikket rettet på Jesu ansigt, havde sunget den sidste af passionssalverne til ende, bøjede Jesus sig ned og omfavnede ham som et tegn på, at han i kærlighed modtog Berhards bøn.¹⁷ Dermed får passionsmeditationen og salmens blod- og sårmotivik en erotisk drejning, der også præger de andre passionssalver.

Uanset at det ikke er den hellige Bernhard men Arnulf af Louvain, der er forfatter til passionssalverne, er der her tale om et eksempel på autentisk middelalderlig mystik. Spørgsmålet er, hvorledes Gerhardt forholder sig hertil. Han stod med sin oversættelse af passionssalverne ingenlunde alene i datidens litteratur. Oversættelse og gendigtning af dem gjaldt indenfor barokdigtningen nærmest som et slags svendestykke, som bl.a. også Johann Rist og Johann Scheffler har forsøgt sig med. For Gerhardtts vedkommende kan det konstateres, at han ikke mildner eller sparer på beskrivelsen af Jesu lidelse og dens emotionelle aspekter. Den side af sagen kommer til fuld udfoldelse som udtryk for evangelisk luthersk forståelse af betydningen af Jesu korsdød og forstærkes i øvrigt yderligere i Brorsons oversættelse af "Sey mir tausendmal gegrüsset" (Kl nr. 39). Men hvor målet i det latinske forlæg er *unio mystica*, den fuldstændige forening med Kristus, "ut configar totus tibi" (så at jeg ligedannes helt med dig), er der

hos Gerhardt blot tale om at Jesu lidelse skal forblive "unvergessen" (ikke glemt). Forlæggets forestilling om *unio mystica* gennem ekstatiske deltagelse i Jesu lidelse beherskes og mildnes hos protestanten Gerhardt til en dybtgående personlig tilegnelse af frelsen gennem Jesu lidelse på korset. I overensstemmelse hermed præges Gerhardts gendigtning af de pseudobernhardinske passionssalver generelt af en nedtoning af forestillingen om *unio mystica* til fordel for en for datidens mennesker enkel og letforståelig ortodoks grundstruktur. Den simplicitas, der præger Gerhardts digtning, kommer ikke mindst til udtryk i, at mystikkens grænseoverskridende, ekstatiske og dermed foruroligende og sværtforståelige karakter erstattes af en enkel og enfoldig forening med Kristus i troens tilegnelse af de protestantiske frelseskendsgerninger.

En fromhed af mystisk natur gør sig også gældende hos Johann Arndt, dels i hans *Vier Bücher vom wahren Christentumb*, dels i *Paradies-Gärtlein*, hvorfra seks bønner har tjent Paul Gerhardt som forlæg for salmer. Især "Gebet vmb die Liebe Christi" udmærker sig ved en ekstatiske emotionalitet, der kulminerer i et lidenskabeligt ønske om *unio mystica*.¹⁸ Gerhardts oversættelse, "O Jesu Christ, mein schönstes licht",¹⁹ synes her at komme temmelig nær genuin mystik, idet han i str. 8 udtrykker et ønske om, at Jesu "Seel' in mein gemüth, / in voller süßer Liebe, / sich erhübe" (at din sjæl hæver sig [bliver følelig, kan mærkes] i mit sind i form af kærlighed). Denne sælsomme erfaringsmetafysik er vanskelig at vurdere. Inden man giver den prædikatet mystik, er det imidlertid væsentligt at fastholde, at det erfarende jeg jo forbliver

intakt og ikke opløses eller annihileres i en grænseoverskridende forening med guddommen. Der er snarere tale om en erfaring af personlig og emotionel overensstemmelse, der ligger inden for de fleste menneskers erfaringshorisont, f.eks. i kærlighedslivet, og trods den dristige formulering ikke kan siges at bryde med den *simplicitas*, som Gerhardt generelt tilstræber.

Det enkle og ligetil præger også de salmer, hvor Gerhardt beskæftiger sig med naturen, f.eks. den kendte forårssalme "Geh aus, mein Herz, und suche Freud", der er en af Gerhardts mest populære (C-S nr. 40). Den publiceredes første gang i *Praxis Pietatis Melica* 1653 og findes i DDS (nr. 726) oversat af Chr. M. Kragballe, hvis gengivelse af str. 5 (i originalen 9) er særligt vellykket:

Ach, denk ich, bist du hier so schön
Und lässt du uns so lieblich gehn
Auf dieser armen Erden,
Was will doch wohl nach dieser Welt
Dort in dem festen Himmelszelt
Und güldnen Schlosse werden.

Ak, tænker jeg, er der så stor
en skønhed på den faldne jord
for syndere at finde,
hvor skal vi da vel frydes ved
al glansen af Guds herlighed,
Som er i himlen inde!

Trods sit af krigen og af menneskelivets lidelser i almindelighed bestemte pessimistiske syn på tilværelsen, er Gerhardt ikke blind for den skønhed, som skaberværket rummer, eller uimodtagelig for den glæde, som den skabte natur kan give mennesket. Karakteristisk nok betragtes jordelivets skønhed og glæde gradualistisk som et trin op imod og en forsmag på den glæde, der skal møde mennesket i himlen.

Bystyret i Berlin må have fået et godt indtryk af Gerhardt, medens hans levede i byen. Han modtog i hvert fald allerede i 1657 et kald til et af de fire embeder ved Nicolaikirche, Berlins hovedkirke. Det var et spring op ad den sociale rangstige, der også mærkbart forbedrede Gerhardts indkomstforhold. I den nye stilling blev Johann Crüger, der jo var kantor ved Nicolaikirche, Gerhardts daglige medarbejder. Han døde i 1662 efter året før at have udgivet en ny udgave af *Praxis Pietatis Melica*, der fortsatte med at udkomme hos den hidtidige bogtrykker Christoph Runge og dennes efterfølgere lige indtil 45. udgave i 1736. Det er først og fremmest gennem Crügers salmebog, at Gerhardts salmer efterhånden finder ind i andre af tidens salmebøger, bl.a. i Johann Anastasius Freylinghausens pietistiske *Geist-reiches Gesang-Buch*, Halle 1704 og 1714. *Praxis Pietatis Melica* fra 1661 havde bragt 95 salmer af Gerhardt, altså en forholdsvis ringe tilvækst i forhold til tidligere.

Denne tilbagegang i Gerhardts salmeproduktion hænger uden tvivl sammen med, at han i 1662 få år efter at have tiltrådt embedet i Berlin blev involveret i en alvorlig embedskonflikt med kurfyrsten, Friedrich Wilhelm, "der Große Kurfürst", der regerede fra 1640 – 1688. Herskerhusets overgang til den reformerte tro i 1613 havde chokeret den næsten rent lutherske befolkning og ikke mindst præsteskabet. Der opstod en lang række gnidninger, fordi man i den verdslige og kirkelige administration følte sig tilsidesat til fordel for indvandrede franske huguenotter, som man mente kurfyrsten favoriserede. Fra prædikestolene i Berlin tordnede det stedlige lutherske præsteskab mod reformert vranglære, medens kurfyrsten bestræbte sig for at bevare roen

og sikre en fredelig integration af de reformerte til gavn for landets økonomiske trivsel. Han udsendte 1662 det såkaldte "Toleranzedikt", der sammen med et senere edikt fra 1664 påbød såvel lutheranere som reformerte at leve fredeligt sammen og afholde sig fra prædikestolspolemik og gensidig forkætring. Højdepunktet blev nået, da kurfyrsten krævede, at de gejstlige med deres underskrift skulle forpligte sig på edikternes indhold. Efterhånden skrev de fleste under, men for Gerhardt var det umuligt, da ediktet fra 1664 ikke nævnte "Konkordieformlen", som Gerhardt efter gældende sædvane med sin underskrift havde forpligtet sig på ved tiltrædelsen af alle sine tidligere præsteembeder. Trods truslen om afskedigelse, ville han ikke give sig. Selv da kurfyrsten, efter at han var fratrådt sit embede, nådigst havde eftergivet ham pligten til at skrive under og med den begrundelse, at han nok ikke havde forstået edikterne, lod ham genindtræde i embedet, mente Gerhardt, at hans holdning blev forkert udlagt og gav 1667 afkald på sin præstegerning ved Nicolaikirche. Året efter modtog Gerhardt, hvis hustru var død i foråret 1668, kaldelsen til en pastorat i den lille kursaksiske by Lübben i Lausitz. I dette fattige kald virkede han nogle få år ikke uden gnidninger med magistraten, indtil han d. 27. maj 1676 afgik ved døden. Endnu i Berlin havde han haft den glæde, at Johann Crügers efterfølger som Kantor, Johann Georg Ebeling, i 1666/67 udgav hans samlede salmer under titlen *Pauli Gerhardi Geistliche Andachten*,²⁰ i alt 120 salmer, hvoraf ca. 110 var forsynet med nye melodier, der i forhold til *Praxis Pietatis Melica* har et mere ariost præg. Blandt de 26 ikke tidligere publicerede salmer, der næppe alle stammer fra det umiddelbart for-

udgående tidsrum i Berlin, kan nævnes den kendte morgensang "Die güldne Sonne" (C-S nr. 37) og den berømte "Gib dich zufriede und sei stille" (C-S nr. 94, Giv dig tilfreds og vær stille), der udtrykker en for Gerhardt karakteristisk nystoisk forsynstro og tillid til Gud førelse, der kan have hjulpet ham under bearbejdningen af konflikten med kurfyrsten.

Man skulle tro, at den næsten stivsindede urokkelighed, som Gerhardt lagde for dagen under konflikten i Berlin, stred mod den universalitet, der indledningsvis blev tilkendt hans salmer som indbegrebet af luthersk tro og fromhed. Det forholder sig lige omvendt. Det kan virke mærkeligt i dag, hvor præster i Den Danske Folkekirke kan lade Dommedag, Jesu opstandelse eller Gud selv falde som irrelevante dogmatiske detaljer, men for Gerhardt var spørgsmålet om den rette tro ikke et spørgsmål, han kunne tage let på. Det var et spørgsmål om hans personlige integritet. Det var ikke et kompliceret spørgsmål, hvor mange forskellige dogmatiske, kirkelige og personlige hensyn skulle afvejes i forhold til hinanden, og hvor det i sidste instans kunne synes lige meget, hvad man valgte. Nej, det var et frelsesspørgsmål, et spørgsmål om liv eller død og dermed et enkelt spørgsmål. Det er i sidste instans affødt af den *simplicitas*, hvormed bibelordet skal høres og udlægges, nemlig dets *sensus litteralis*, der næsten brutalt rammer mennesket, suspenderer dets fornuft, genbryder dets vaneforstillinger og konventioner og åbner dets sind for troen på frelsen i Jesus Kristus. Gerhardts geniale universalitet hænger sammen med, at den enkelhed, der præger hans salmer i teologisk, fromhedspsykologisk og sproglig henseende,

dybest set beror på den eksistentielle alvor, hvormed han forholdt sig til troens store og enkle spørgsmål.

STEFFEN ARNDAL

Cand. mag. i tysk og kristendomskundskab Københavns Universitet 1970. Amanuensis ved det nuværende Center for tyske studier, Syddansk Universitet i Odense. Lektor 1974. Doktordisputats "Den store hvide Flok vi see..." H.A. Brorson og tysk pietistisk vækkelsessang, Odense 1989, på basis af studier ved Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel. Samarbejde med Bibliothek der Franckeschen Stiftungen i Halle. Medarbejder ved Projekt Freylinghausen, artikler i kommentarbindet til den videnskabelige nyudgivelse af Geist-reiches Gesang-Buch, Halle 1704 og 1714 (under publikation).

Adresse: Campusvej 55, DK-5230 Odense M.

E-mail: arndal@litcul.sdu.dk

¹Se hertil og til Gerhardts liv og salmedigtning generelt Christian Bunnens, Paul Gerhardt. Weg – Werk – Wirkung, Berlin 1993.

²Hertugdømmet Sachsen regeredes siden 1423 af slægten Wettin, der 1485 deltes i to linier, den ernestinske, der bl.a. omfattede den nordlige del af Sachsen med regeringssæde i Wittenberg samt landgrevsområdet Thüringen, og den albertinske, der omfattede den sydlige del af Sachsen med regeringssæde i Dresden og markgrevsområdet Meissen. I 1547 mistede den ernestinske linie kurværdigheden, der overgik

til den albertinske linie sammen med størstedelen af de saksiske besiddelser. Den ernestinske linie forblev fremtidig hovedsageligt begrænset til Thüringen, der efterhånden opdeltes i forskellige "saksiske" småstater, medens Dresden under albertinerne oplevede en kulturel blomstring. Kurfyrstendømmet blev 1806 under Napoleon ophøjet til kongeriget Sachsen, men måtte ved wienerkongressen afstå 3/5 af sit område til Preußen.

³Markgrevs-kabet Brandenburg regeredes siden 1415 af slægten Hohenzollern, en gren af denne blev 1525 belenet med hertugdømmet Preußen, der i begyndelsen af det 16. århundrede ved arv tilfaldt Brandenburgerne og i 1704 blev ophøjet til kongerige. På Paul Gerhardts tid regeredes Brandenburg-Preußen af Friedrich Wilhelm 1640 – 1688, "Den store kurfyrste", som bidrog afgørende til Preußens opstigning til absolutistisk stormagt.

⁴Martin Luther, Tischreden, Stuttgart 1960 (Luther deutsch. Die Werke Martin Luthers in neuer Auswahl für die Gegenwart, hrsg. v. Kurt Aland, Band 9), s. 155 f. Luther betoner her, at allegorier, tropologier og analogier er "eitel Kunst" og "lauter Dreck", medens hans "letzte und beste Kunst" består i at "tradere scripturam simplici sensu". Det er kun hvis skriften tages på ordet, i sin "sensus litteralis", at ordet kan gennembryde vaneforstillinger og virkelighedskonventioner og åbne for troen.

⁵Se Steffen Arndal, Das Barock, i: Bengt Algot Sørensen (ed.), Geschichte der deutschen Literatur, Bd. I, s. 114 ff., om Gerhardt s. 145 ff.

⁶Se Hans-Henrik Krummacher, Der junge Gryphius

und die Tradition. Studien zu den Perikopensonetten und Passionsliedern, München 1976.

⁷Se f.eks. H. Petrich, Paul Gerhardt. Ein Beitrag zur Geschichte des deutschen Geistes, Gütersloh 1914.

⁸Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik, begründet von Friedrich Blume, zweite, neubearbeitete Ausgabe, hrsg. v. Ludwig Finscher, Kassel und Stuttgart 1994 ff. (MGG), bd. 5, sp. 140.

⁹Das deutsche Kirchenlied. Kritische Gesamtausgabe der Melodien, hrsg. v. K. Ameln, M. Jenny und W. Lipphardt, Bd. I,1, Kassel 1975 (RISM / B / VIII, 1), s. 266. Se også registerbindet (RISM B / VIII / 2, s. 47.

¹⁰Gerhardts salmer citeres efter Paul Gerhardt, Dichtungen und Schriften, hrsg. und textkritisch durchgesehen von Eberhardt von Cranach-Sichart, München u.å. (1957), (C-S).

¹¹Praxis Pietatis Melica 1647 indeholdt også "Nun danket all und bringet Ehr" (C-S nr. 96, DDS nr. 30), hvis optimistiske melodi understreger den første strofes enfoldige og glade tillid til Gud:

Op, alle, som på jorden bor,
Og takker Gud, vor Gud!
Hans pris af helligt englekor
I himlen synges ud

¹²Susanne Rode-Breymann, „Musikalische Lyrik im 17. Jahrhundert“, i: Hermann Danuser (ed.), Musikalische Lyrik, bd. 2, Laaber 2004, s. 269 - 333 (Handbuch der musikalischen Gattungen, herausgegeben von Siegfried Mauser, Band 8,1).

¹³Se om Haßler MGG, bd. 8, sp. 828 ff. Set i sammenhæng med betydningen af begrebet *simplicitas* er det

interessant, at Haßler har udgivet Kirchengesäng. Psalmen und geistliche Lieder mit vier Stimmen simpliciter gesetzt, Nürnberg 1608.

¹⁴Herefter Kl, se Hans Adolph Brorson, Samlede Skrifter, udg. af Det danske Sprog- og Litteraturselskab ved L.J. Koch, bd. I og II, København 1951 og 1953, bd. I, nr. 4.

¹⁵Ligeså berømt som Hans Leo Haßlers melodi er Heinrich Isaacs "Innsbruck ich muss dich lassen", der ligeledes er anvendt i flere kontrafakturer, berømt i Gerhardtts aftensang "Nun ruhen alle Wälder" (C-S nr. 38, DDS nr. 759, oversat af Peder Møller) og i Matthias Claudius' sidestykke hertil, den kendte "Abendlied" med begyndelseslinien "Der Mond ist aufgegangen", (DDS nr. 769 oversat af Carsten Hauch) der i Danmark imidlertid synges på en melodi af J.A.P. Schulz fra 1790. Se til Isaac MGG, bd. 9, sp. 672, til "Innsbruck ich muss dich lassen" Martin Staehelin, "Heinrich Isaac und die Frühgeschichte des Liedes Innsbruck, ich muß dich lassen", i: Martin Just und Reinhard Wiesend (eds.), Liedstudien. Wolfgang Osthoff zum 60. Geburtstag, Tutzing 1989, s. 107 – 119.

¹⁶Se Pauli Gerhardi Geistliche Andachten (1667) samt den übrigen Liedern und den lateinischen Gedichten, hrsg. v. Friedhelm Kemp, Bern und München 1975, Anhang, s. 26 ff.

¹⁷Philipp Wackernagel (ed.), Das deutsche Kirchenlied von der ältesten Zeit bis zum Anfang des XVII. Jahrhunderts, Leipzig 1864, Reprographischer Nachdruck Hildesheim 1964, bd. II, s. 300.

¹⁸Geistliche Andachten (Anm. 16), Anhang, s. 35.

¹⁹C-S nr. 60.

²⁰Se anm. 16.

Nya psalmer på svenska i Sverige och Finland

Av **Anna Maria Böckerman-Peitsalo**

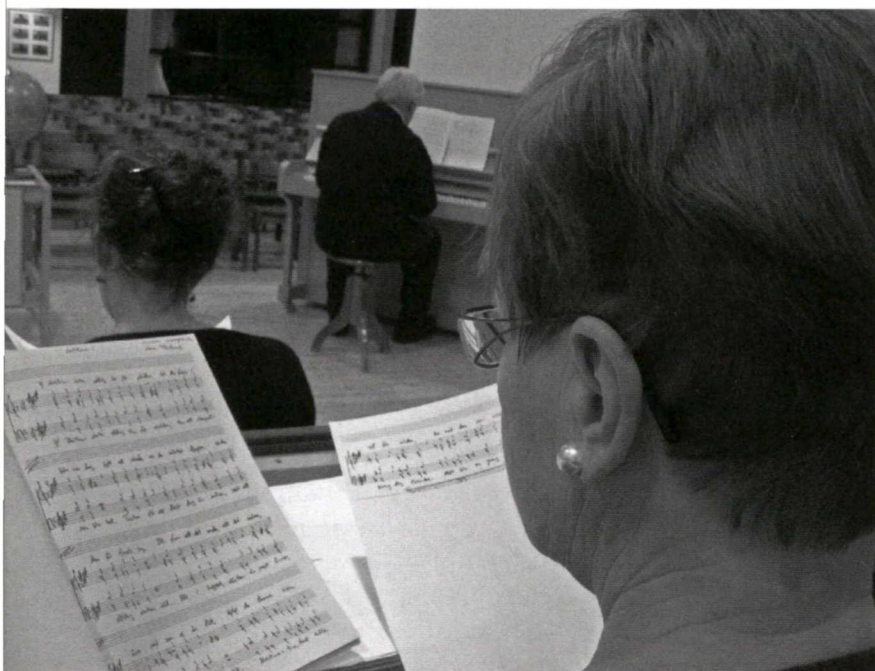
De flesta inom kyrkan är eniga om att varje ny tid, varje generation av kristna, behöver uttrycka sig på sitt eget språk. Med detta avses inte enbart modersmål. De eviga trossanningarna, evangeliet, frågorna och kanske tvivlet behöver uttryckas så att samtiden kan ta dem till sig, förstå, drabbas och uppleva. Det gäller i högsta grad psalmerna. I psalmerna är det fråga om en dubbel upplevelse och identifikation: den sjungande församlingen skall kunna ta till sig både psalmens ord och ordens musikaliska dräkt.

Idén till att arbeta med psalmskapande i grupp, så som vi inom Sakralverkstad har gjort, kom till år 1998 i samband med att jag arbetade på min licentiatavhandling. Jag analyserade studiedagar kring koraler som hade hållits i Helsingfors år 1935. Formen som sådan verkade ha potential även för nutiden. Jag ville gärna prova detta i praktiken, alltså placerade jag in nytt aktuellt innehåll i den gamla formen. Försöket gick av stapeln i min dåvarande församling under ett veckoslut. Vi hade parallella grupper kring temat koral blandat med programpunkter för alla deltagarna. Försöket slog över lag väl ut, bäst fungerade psalmkompositionsverkstaden.

Sakralverkstad

Två år senare utökades experimentet till att omfatta både textförfattare och tonsättare. Den gången hölls ett veckoslut inom Helsingfors prosteri. Personer från sex svenskspråkiga församlingar deltog. De var indelade i två grupper: en för textförfattare, ledd av Carina Nynäs och en för kompositörer, ledd av Kaj-Erik Gustafsson (det var han som ledde arbetet i den allra första gruppen år 1998). Under det veckoslutet tillkom så många nya psalmer att vi kunde hålla en avslutningskonsert med enbart nya verk. Deltagarna fick mersmak och röster höjdes för att åstadkomma en längre kurs öppen för deltagare från Borgå stift. Det kom att bli Sakralverkstad.

Sakralverkstad blev en skrivarskola som pågick i tre år med sex träffar, en per termin. Varje träff innebar ett intensivt veckoslut. Kursdeltagarna var indelade i tre grupper: textförfattare, kompositörer och en grupp som skrev musik främst till egna texter, även kallad blandgruppen. Arbetet har skett på tre nivåer: 1) självständigt, 2) inom den egna gruppen och 3) i sk. plenum då alla kursdeltagare tillsammans sjungit igenom de nya psalmerna och kommit med förbättringsförslag. Att arbeta så är inte okomplicerat. Att både få och ta emot kritik innebär att man måste göra sig själv sårbar inför de andra. Arbetssät-

tet har ibland upplevts tungt av deltagarna, men för det mesta mycket berikande. Deltagarna har vuxit ihop till en grupp som verkligen kan känna tillit till varandra trots olikheter både på det personliga planet och inom kyrklig tillhörighet, för att inte tala om olikheter i stilistiskt uttryck i de skapade produkterna.

Sakralverkstad har varit ett privat initiativ av tre personer: Camilla Cederholm, Peter Sjöblom och jag själv. Sakralverkstad har samlat personer från Borgå stift som vill utveckla sin förmåga att skriva (främst) psalmer. Som lärare eller gruppleddare har Kristina Björklund, Camilla Cederholm, Ull-Britt Gustafsson-Pensar, Ingmar Hokkanen och Kaj-Erik Gustafsson fungerat. Sakralverkstad har tillhanda-

hållit högklassig undervisning och gruppstöd. Dessa två komponenter utökade med det förhållandevis långa tidsperspektivet på tre år har visat sig vara fruktbringande och inspirerande förhållanden för att arbeta fram nya psalmer. Sakralverkstad har under sin verksamma period åstadkommit ett par hundra verk. Trots att den utlovade kursen är till ända, fortgår dock arbetet. Nya psalmer föds och nya träffar planeras in. Grundidén för Sakralverkstad har också spridit sig. I flera länder har man i olika former försökt sig på konceptet.

Varför behöver vi göra nya psalmer idag trots att vi har en relativt ny psalmbok?

Varje kristen och varje generation kristna måste uppleva tron personligt. Det går inte att föra vidare tro om man endast ger den ett musealt värde, må det vara hur gott och högtstående som helst. Trosinnehållet skall vara giltigt och berörande här och nu. Tron är hela tiden ny och den förankras i en tradition – eftersom andras erfarenheter är till stor hjälp på vägen. Men det är också tvärtom. Jag vill citera KG Hammar i hans förord till Psalmer i 2000-talet: "Vi människor lever i en ständigt ny tid och bär på erfarenheter som tidigare generationer inte kände till. Därför måste psalmen ständigt förnyas och diktas på nytt. Det gäller både verbalt och musikaliskt språk".

Det finns sådana som menar att en psalm måste vara formad så att den håller för "tidens tand". I detta påstående skrivs psalmens kvalitetsvärde in. Man vill framhålla att kyrkans budskap är evigt och att en psalm är bra om den bär detta eviga budskap genom sekler. En psalm är bra om den är "hållbar".

Är detta påstående sant? Kan vi ha psalmer med ett "bäst före-datum" och se det som något positivt? I enlighet med tankarna kring tron och dess uttryck som ständigt nya borde detta vara en nödvändig konsekvens. Det är inte fråga om att skriva sämre psalmer än de sk. hållbara, inte heller om att göra "hitar" som glöms efter en säsong. Det handlar om att ta vara på det som finns i stunden, att plocka fram det som berör just nu och använda psalmen som ett verkligt uttrycksmedel och verktyg. Ett uttrycksmedel som gäller i vardagen, i samhället och som fångar upp den för handen varande tidsandan.

I den svenska psalmbok vi nu använder Finland, som i år firar 20-årsjubileum, finns många goda psalmer. Det är en bok som kunde utnyttjas på ett mer mångsidigt sätt än vad som nu verkar vara fallet. Den har dock ett förhållandevis litet urval psalmer för endel specifika tillfällen. Psalmer som det borde finnas mer av är t.ex. psalmer riktade till barn och ungdom och psalmer för förrättningar: dop, vigsel- och begravningsgudstjänster, särskilt då vi har en ny förrättningshandbok som ger psalmsången en obligatorisk plats vid varje gudstjänst. Till detta kommer att tjugo år i den värld vi lever i är en tidsperiod under vilken det hinner hända oerhört mycket inom samhället och i människornas vardagliga livssituation. Det finns således nya teman som behöver psalmer.

Vad är en psalm?

Det finns många definitioner på vad en psalm är. Endel menar att en andlig sång blir psalm då den tas in i en psalmbok. Inom Sakralverkstad har vi definierat

ordet psalm som en allsång som skall passa in i ett liturgiskt sammanhang. Ur detta framgår att psalmen skall kunna sjungas av en grupp, en församling. Dess kvaliteter i fråga om text och melodi skall vara sådana att de passar in i en gudstjänst. Gudstjänster finns av många olika sorter: allt från högmässa till dop, vigsel, begravning, barn- eller ungdomsgudstjänst, åldringshemsandakt mm. Vi har inte velat begränsa några stilistiska uttryck, däremot vill vi betona att psalmen är till för ett sammanhang. En psalm är ett slags bruksföremål (som för det mesta uppfattas som bättre ju mer den används). Det är inte fråga enbart om textförfattarens och kompositörens behov av att förmedla eget tanke och känslouttryck. Detta utesluter naturligtvis inte att psalmen bör vara konstfärdigt utformad och även innehålla det ovannämnda. Våra alster skall också visa på ett klart kristet synsätt. Vi kan uttrycka frågor och tvivel eller kritik men vi skriver inte sånger i allmänhet utan sånger för gudstjänst.

Påverkar förfaringssättet vid insamlandet av det nya psalmmaterialet det som skrivs, alltså det innehållsmässiga resultatet i den slutliga produkten, psalmboken?

Ett nyskapande arbete med psalmer på svenska har pågått parallellt i Sverige och Finland under senaste år. Det rikssvenska arbetet har resulterat i en bok: Psalmer i 2000-talet. På den finlandssvenska sidan pågår arbetet ännu. Tillvägagångssättet i de båda länderna har uppvisat några likheter men även stora skillnader. Den största skillnaden är att den rikssvenska boken för de svenska psalmernas vidkommande

närmast är ett beställningsverk. Textförfattare och kompositörer har ombetts att skriva psalmer till den nya boken. De har inte behövt ha en egen uttalad trosgrund att stå på. Snarare har det varit fråga om personer som behärskat hantverket: att skriva sånglyrik och melodier. De samlades även till en vecka i Italien liknande den finlandssvenska sakralverkstaden. I övrigt ingår i samlingen texter och melodier främst från det övriga Norden samt Tyskland och Brittiska öarna. Det finlandssvenska arbetet har börjat i den motsatta ändan. Vi har börjat med att leta upp personer som vill skriva psalm och därefter genom Sakralverkstad lärt dem hantverket.

De påpekanden som jag i det följande gör handlar inte om att sätta in det nyskapande svenska psalmarbetet i de båda länderna i något kvalitetsmässigt förhållande till varandra, utan om att visa på likheter och olikheter i processen att få fram det nya materialet i förhållande till resultaten. Kan man se mer genomgående olikheter i det nyskapade materialet som hänför sig till de olika tillvägagångssätten i samband med psalmernas tillkomst? Eftersom det finlandssvenska materialet ännu inte är utgivet, men finns samlat hos deltagarna i Sakralverkstad och hos mig, kan jag än så länge inte göra en jämförande studie där jag uppger psalmnummer eller rubriker under vilka psalmerna skulle vara samlade. Jag kan bara med ett fåtal exempel som finns i slutet av artikeln belysa mina ståndpunkter. Jag hoppas dock att det inte räcker allt för länge innan det finlandssvenska materialet kan publiceras och en mer omfattande studie kan företas. Skulle denna artikel vara en vetenskaplig analys så borde jag också uppge jäv,

eftersom jag själv är med om att arbeta med det finlandssvenska materialet.

Psalmer i 2000-talet känns som en vuxen bok, den riktar sig alltså främst till vuxna. Dels på grund av ämnesvalen i texterna och dels på grund av det sätt på vilket frågorna som tas upp i texterna behandlas. Texterna tar ofta fasta på frågeställningar och tvivel, ibland så att frågorna lämnas öppna. I sådana texter ges alltså inte någon riktning eller vägledning för den sökande eller tvivlande för att få ett svar på de ställda frågorna. Ur en sådan synvinkel kan man säga att boken är intellektuell och krävande, den ställer frågor men svaren måste de som använder boken komma till själv. I det material som producerats via Sakralverkstad kommer för det mesta en mer uttalad kristen lösningsmodell till synes i samband med frågeställningarna. Sakralverkstad har också speciellt velat ta fasta på problemet med att det behövs mer psalmer för barn och ungdom. Jag tror att man angående greppet på frågeställningarna i psalmerna kan dra en klar parallell till de ovannämnda skillnaderna i produktions-sätten: de finlandssvenska textförfattarna har en kristen bakgrund medan det inte nödvändigtvis varit så då den svenska sångsamlingen kommit till. Detta avspeglar sig i de nyskrivna texterna.

Varje psalm i Psalmer i 2000-talet är försedd med bibelhänvisningar, ändå finns det flera texter vars innehåll blir specifikt kristet endast då texten används i ett kristet sammanhang. I texterna som sådana är det inte alltid lätt att hitta den bakomliggande teologiska synen eller det egentliga kristna budskapet. Det är förmodligen inte heller meningen

med dessa texter. Jag har uppfattat det så att man genom vissa otolkade, öppna texter från kyrkans sida vill komma nära det samhälle som texterna fötts i. Genom att inte använda ett traditionellt kristet språk som skiljer sig från vardagsspråket, vill man överbygga en klyfta som i värsta fall annars gör att den som sjunger eller läser inte kan ta till sig innehållet i texterna. Medaljens baksida blir då att texterna ger uttryck för en allmänreligiositet snarare än något specifikt kristet. På finlandssvenskt håll upplever jag inte en sådan situation. Ett annat problem i Psalmer i 2000-talet är att texterna ofta handlar om ett individualiserat tänkande och frågande. Den fråga jag då ställer är: för vilka tillfällen är psalmerna i samlingen skrivna? Vem skall använda dem? Det känns som om de som sammanställt boken inte haft en helt klar linje på denna punkt. Är det meningen att samlingen skall användas i gudstjänsten då psalmerna jag bör uppfattas som ett kollektivt jag (i vissa psalmer går det inte), eller skall boken läsas och användas för egen meditation? Kommer psalmerna då att sjungas högt? En följdfråga blir då: behöver alla psalmer kunna sjungas högt i grupp för att vara psalmer, eller gör de fullgod verkan som psalmer även utan att detta kriterium uppfylls? Eftersom Sakralverkstad funderat på dessa utgångspunkter för psalmerna redan innan arbetet påbörjades (se ovan), så uppstår inte motsvarande frågeställning lika klart inför det material som producerats inom denna workshop.

Psalmer i 2000-talet har en förhållandevis stor tyngd på den första trosartikeln. Psalmerna talar om Gud som skaparen, man vänder sig direkt till Gud i bön och lovprisning. Det är många psalmer som

inte alls nämner Kristus. Psalmer som skulle ha hela treenigheten med får man nästan leta efter. Så är det inte med de finlandssvenska texterna. De kan nästan beskrivas som kristocentriska. Den här olikheten är säkert inte en tillfällighet. Kan möjligen detta faktum också tillskrivas de olika tillvägagångssätten i tillkomsten och insamlandet av materialet i de båda länderna?

Viktiga teman i psalmtexterna i Psalmer i 2000-talet är bl.a. natur, miljö, livsmiljö, förhållanden människor emellan (inte bara Gud och enskild människa emellan), stress, jäkt, utbrändhet, ensamhet, äktenskapsproblem mm.

I flera psalmer beskrivs människan som förstörande, elak och inkapel att handskas både med sig själv, Gud, miljön och medmänniskan. Det är inte en allt för vacker bild av oss som målas upp. Det ord som inte används men som beskrivs är (det förbjudna, moderna tabut): Synd. De svenska psalmtexterna har en mycket större spännvidd på teman än de finlandssvenska motsvarande. Det är något som svenskarna har all orsak att vara stolta över och som gör Psalmer i 2000-talet till en intressant bok. De finlandssvenska psalmerna är inte lika pessimistiska. Över lag är de positiva till sin grundton, deras specifikt kristna trosinnehåll kommer tydligare fram än de motsvarande svenska och de har mera karaktären av lovsång. Däremot kan man konstatera att de har ett försiktigare och mer traditionsbundet språk än de svenska psalmerna.

De nya finlandssvenska psalmerna har ännu inte givits ut, men arbetet med att få dem utgivna har påbörjats. De sångsamlingar som har blivit och kommer att bli resultatet av det pågående arbetet med nya psalmer på svenska i Sverige och Finland har både likheter och olikheter. De har tillräckligt med likheter för att man skall kunna se att de skrivits under ungefär samma tidsperiod och under liknande kulturella och samhälleliga omständigheter men även så många olikheter att man kan uppfatta olika synsätt inom de båda ländernas kyrkliga klimat. Därtill kommer olikheter som jag uppfattar att har sitt ursprung i processen vid inskaffandet av det nya materialet. Allt detta ser jag som berikande. Olikheterna gör att valmöjligheterna ökar. Jag tror att de sjungande församlingarna i de båda länderna kommer att ha stor nytta av varandras nya psalmer.

ANNA MARIA BÖCKERMAN-PEITSALO

Født 1969 i Villands Vånga i Sverige.

Studier ved Sibelius-Akademiet i Helsingfors.

Mus.mag. 1995, mus.lic. 2001.

Phil. dr. (huvudämne praktisk teologi) Åbo Akademi 2005. "Objektivitet och liturgisk förankring. Strävanden att införa ny saklighet inom kyrkomusik och gudstjänstliv i Borgå stift åren 1923-1943". Se Ole Brinths anmeldelse i Hymnologi 3/2006.

Kantor i Tomas församling i Helsingfors.

Adresse: *Norra Heikelvägen 21 B, FI-02700 Grankulla.*

E-mail: abockerm@abo.fi

Bilag til "Nya psalmer på svenska i Sverige och Finland"

Jag vet att jag lever just nu

♩ = 96

Text: Lars Westberg
Musik: Camilla Cederholm 29.10.05

Intro & mellanspel

B^b C7 Am Dm7 Gm7 C9sus4 C

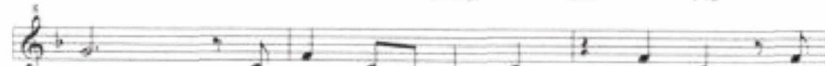

F Am/E Dm7 F/C Gm7

1. Jag vet att jag le - ver just nu som åk - rar - nas såd un - der

G F Am/E Dm7 F/C

sol. Jag vet att jag le - ver just nu, i

Gm7 B^bC C7 F

vän - tan på skör - dens tid.

Slutspel

B^b C7 Am Dm7 Gm7 F

2.
Jag vet att jag lever just nu,
när regnskyar döljer mitt hopp.
Jag lever när skuggor och hot
vill trötta min tankes kraft.

3.
Jag vet att jag lever just nu
i bländande glädje och frid.
när trotsigt jag kämpar mot allt
som skrämmar min framtidsstro.

4.
Jag vet att jag lever just nu
om nästa dag alls ingenting.
Jag vet att jag lever mitt liv
i tryggheten hos min Gud.

5.
Jag vet att jag lever just nu,
med himmelens väntan i mig.
Jag vet att jag lever just nu
och sedan i evighet.

Kristna, kom i morgonljuset

Musik: Kaj-Erik Gustafsson
Text: Eyvind Skeie
Sv. övers. U-B Gustafsson-Pensar

Krist - na, kom i mor-gom - lju - set, so - len strå - lar nu i öst.

Je - sus Kris - tus är upp - stå - den, sjung hans lov med ju - bel - röst.

Följ hans gla - da sön-dags - bod: Låt oss sam-las in - för Gud.

Kristna, se när dagen randas
upp mot himlen, åter ljus
Kyrkans folk har kommit samman
överallt i Herrens hus
och med jubel sjungit där
Jesus Kristus är nu här.

Gud, som rättslösa försvarar,
Kristus, segerherre stor,
Ande, du som tänder flamman,
var hos alla dem som tror.
Du som ser och känner allt,
låt oss vara jordens salt.

När vi så i tro förenas
vid vår Herres nattvardsbord,
bär vi med oss dem som kämpar,
alla kristna på vår jord.
De i oss och vi i dem
en gång i ett himmelskt hem.

Kristna, sjung i morgonljuset,
sjung för dem som inte kan,
sjung för dem som under korset
vacklar fram i fjärran land.
Sjung, ja, sjung om sant och rätt,
sjung, tills de och vi är ett.

Guds varma händer

Gud tar ibland jorden
mellan sina varma händer,
stryker lätt och varsamt
över trötta hav och stränder,
drar tankfullt pekfingret
längs en bergskedjas höga kam,
rufsar till en barrskog,
andas in till jordens öra:

Vad du är skön,
min älskade,
vad du är skön.

Gud bär varje mänskas
namn på sina varma händer,
känner det vi känner,
sargas av vår sorg och smärta,
blöder när vi såras,
bränner sig där hatet glöder,
gömmar oss i Sonen,
älskar oss i Kristus Jesus:

Vad du är skön,
min älskade,
vad du är skön.

Lena Frilund 19.5.2005

Nattbön

Dagen som farit, natten som är,
lämnar jag, Gud, i Din hand.
Alla jag mötte, allt som blev sagt,
allt som blev ljummet och halvdant och kallt,
allt i Din hand har jag lagt.

Rör vid mig, Herre, rör vid min själ,
fämn mitt rastlösa jag,
andas min oro, andas min strid,
göm mig i lugnet och värmen hos Dig;
natt i Din hand andas frid.

Lena Frilund
oktober 2004

Om salmens funksjon i gudstjenesten

Ny oversettelse av Kolosserbrevet 3.16

Av **Ragnar Grøm**

Første søndag i advent 2005 kunne det norske folk glede seg over en ny oversettelse av Det nye testamentet – den første på vel et kvart sekel. Naturlig nok skaper en ny oversettelse debatt. Intet er vel så konservativt som religiøs språkbruk. Derfor har det ikke manglet på kommentarer, både negative og positive, siden de første prøvene på oversettelsen sivet ut til offentligheten. Men verken stormen eller entusiasmen har foreløpig vært overveldende.

Noen har reagert på endringen av "Fader vår, du som er i himmelen" til "Vår Far i himmelen", mens andre gleder seg over endringen av formuleringen "La ditt navn holdes hellig" som skapte så mye strid i 1978, til "La ditt navn bli helliget". Dette skal mer svare til grunnteksten hvor Gud selv er subjekt for handlingen, sml. 1930-oversettelsen "Helliget vorde ditt navn."

Et begrep som har skapt til dels sterke reaksjoner, er oversettelsen av det flertydige greske ordet "sarks" – kjøtt – som nå stort sett oversettes kjøtt, og som av og til kan virke vel realistisk og støtende, eks. Rom. 8.5, "For de som er etter kjødet" (1930 overs), "De som lever etter sin syndige natur" (78/85), "De

som lever slik kjøttet vil" (2005). Men det er ikke gjort konsekvent. Inkarnasjonsproklamasjonen i Joh.1.14: "Ordet ble kjød" (1930) er fremdeles "Ordet ble menneske" som i 78/85. Også i Luk. 3.6 er kjød blitt erstattet med menneske: "Alt kjød skal se Guds frelse" (1930) – "alle mennesker skal se Guds frelse" (78/2005). Flere steder er kjød erstattet med kropp: Matt. 26.41b "Ånden er villig, men kjødet er skrøpelig" (1930). "Ånden er villig, men menneskenaturen er svak" (1978), "Ånden er villig, men *kroppen* er svak" (2005). Tornen hos Paulus er blitt flyttet fra *kjødet* (1930) via *legemet* (1978) til en *torn i kroppen*, 2.Kor. 12.7. For de fleste vil det vel være naturlig å erstatte det noe gammelmødige legeme med kropp. Vanskeligere blir det nok å få aksept på *kropp* i Verba - innstiftelsesordene i nattverden, Matt.26.26. "*Ta et! Dette er mitt legeme.*" (1930) "*Ta dette og ét det. Dette er mitt legeme*" (1978) Nå heter det svært så prosaisk. "*Ta imot og spis! Dette er min kropp.*" Jeg skulle tro det vil ta noen årtier før dette blir naturlig å si og høre. Innvendinger til tross – de fleste vil trolig nok ta i mot den nye oversettelsen med glede, ikke minst fordi den er ført i en noe mer konservativ språk og stil enn den folkelige, pratsomme 1978-stilen.

Bibelselskapet presenterer produktet på følgende måte:

EN GOD OVERSETTELSE ER BLITT ENDA BEDRE

- Nærmere grunnteksten
- Nærmere språket vårt
- Nærmere bildene

Men det var ikke en generell kommentar til den nye oversettelsen vi skulle ta for oss her, men den ubetinget gledelige nye oversettelsen av Kol. 3.16.

Undertegnede har i mange år arbeidet med spørsmål som har med hymnologi å gjøre. I den forbindelse er det ikke til å unngå å beskjeftige seg med Kol. 3.16, som gjerne kalles "kantorenes lille bibel", og de konsekvenser som oversettelsen har for forståelsen av kirkens salmer og deres funksjon i menighetenes gudstjenesteliv.

Salmens funksjon i luthersk tradisjon

I den lutherske tradisjon har salmesangen hatt en dobbelt funksjon i gudstjenesten – dels forkynnende, formanende - dels lovprisende, tilbedende. Dette henger uten tvil sammen med Luthers egen oversettelse og tolkning av Kol.3.1 6 som lyder som følger:

Lasset das Wort Christi unter euch reichlich wohnen in aller Weisheit;

Lehret und vermahnet euch selbst mit Psalmen und Lobgesängen und geistlichen lieblichen Liedern, und singet den Herrn in eurem Herzen.

Den norske oversettelsen av 1930 følger i Luthers fotspor og gjengir verset:

La Kristi ord bo rikelig hos eder, så I lærer og formaner hverandre i all visdom med salmer og lovsanger og åndelige viser og synger yndig i eders hjerter for Gud.

Man skal altså lære og formane hverandre med salmer, lovsanger og åndelige viser, hva nå disse tre betegnelsene står for. Hva man imidlertid skal synge yndig for Gud i hjertene, sier stedet ingen ting om i følge denne oversettelsen. 1978/85 oversettelsen gjør små endringer, men beholder salmesangens funksjon som belærende og rettledende. Her heter det:

"La Kristi ord få rikelig plass hos dere, så dere med visdom kan lære og rettlede hverandre, med salmer, hymner og åndelige sanger; syng for Gud av et takknemlig hjerte."

Også her kan man spørre: hva skal man så synge?

Den samme forståelsen av stedet finner vi i våre nabolands bibeloversettelser- også de aller nyeste. I den danske oversettelsen fra 1948 het det:

Lad Kristi ord i rigt mål bo hos jer, så I med al visdom lærer og påminder hverandre med salmer, hymner og åndelige sange og synger med taknemmelighed i jeres hjerter for Gud.

I den nyeste fra 1992 heter det:

Lad Kristi ord bo i rigt mål hos jer. Undervis og forman med al visdom hinanden med salmer, hymner og åndelige sange, syng med tak i jeres hjerte til Gud.

Den svenske bibelkommissionen oversetter:

Låt Kristi ord bo hos er i hela sin rikedom och med all sin vishet.

Lär och vägled varandra, med psalmer, hymner och andlig sång i kraft av nåden, och sjung Guds lov i era hjärtan.

Den islandske oversettelsen finner vi gjengitt i den nye islandske Sálmaþók av 1997:

Látið orð Krists búa ríkulega hjá yður með allri speki. Fræðið og áminnið hver annan með sálum, lofsöngum og andlegum ljóðum og syngið Guði sætlega lof í hjörtum yðar.

Også en fersk norsk oversettelse bygger på samme tradisjonen:

”La Kristi ord bo rikelig i (blant) dere i all visdom, slik at dere underviser og formaner hverandre med salmer og lovsanger og åndelige viser og ved nåden (eller med takk) synger i deres hjerter for Herren”
BIBELEN GUDS ORD
Bibelforlaget 1997

Luthers betoning av salmens belærende og formanende funksjon har i vår lutherske tradisjon ført til en formidabel produksjon av religiøse, formanende og belærende dikt av typen

Nå bør ei synden mere
med makt og herredom,
i kropp og sjel regjere,
men daglig kastes om!
Kingo (NoS 407,1),

Arbeid, for natten kommer,
arbeid mens Gud gir tid!
Gi ham din ungdoms morgen,
Gi din dag med flid!
Coghil/ Bonnevie (NoS 510,1),

Løst fra gamle trelldomsbånd,
skapt til frihet ved Guds Ånd,
kristen, fall nå ikke hen
i din trellestand igjen!
Gjem i hjertet korsets ord,
følg med flid i Jesu spor,
og vær fri hvor enn du bor.
G. Jensen (704,1)

Eller rimede evangelieparafraser som
Som du dømer, fær du dom.
Høyr det ord og lat deg vara!
Som i skogen atterljom
Vil med dine ord deg svara,
så deg Jesus lærer her:
Som du dømer, dom du fær. Blix (NoS 699,1).

Først leses altså evangelieteksten, så preker presten over den, og til slutt synger menigheten den. Det blir mye pekefinger denne søndagen! I eldre salmebøker florerte disse evangelieparafrafer. De fleste er fjernet i den nye salmeboken, men en del er igjen som skrekkeksemplet ovenfor.

Gamle Landstad var bundet av den samme tradisjon enda han kunne skrive at salmenbokens opphøyde bestemmelse var "at være Organet for Menighedens Bekjendelse, Bøn og Lovprisning under Gudstjenesten saavel som i Hjemmet". (M.B.Landstad: Om Salmbogen, 1862, s.3).

Salmebokens, og dermed salmenes, opphøyde bestemmelse skal altså i følge Landstad være rettet mot Gud, med andre ord være menighetens sakrifisielle funksjon i gudstjenesten i form av bønn, tilbedelse og lovprisning, sml. Hebr. 13.15: "La oss da ved ham stadig bære frem for Gud vår lovprisning som offer, det vil si frukten av lepper som *lover* (1930), *priser* (78/85), *bekjenner* (2005) hans navn."

Man skal imidlertid ikke lese lenge i Landstads gamle salmebok (1869) før en ser at prinsipp er ett, mens praksis er noe helt annet. Det samme gjelder revisjonen av salmeboken i 1924 som fikk navnet Landstads reviderte salmebok, for såvidt også Nynorsk salmebok (1925)

Utkast til felles salmebok for Den norske kirke

Med tanke på å skaffe en felles salmebok for Den norske kirke ble det i 1954 oppnevnt en offentlig salmeboknemnd med sju medlemmer og biskop Johannes Smemo som formann. Nemnda la i 1968 frem

Utkast til Felles salmebok for Den Norske Kirke. (U)

I forordet til U har nemnda bl.a. en del refleksjoner omkring salmebokens liturgiske funksjon i gudstjenesten og er her på linje med gamle Landstad. Det heter: "Salmebokens plass er prinsipielt i gudstjenesten, og dens liturgiske funksjon er å gi uttrykk for menighetens bekjennelse, lovprisning, bønn og takk. I prinsippet representerer salmen det sakrifisielle moment i gudstjenestens samfunn og samtale mellom Gud og menigheten."

Ut fra dette stiller nemnda to krav til salmens egenart. For det første må den ikke være belærende og prekende, og for det andre ikke utpreget subjektiv i sin form. Den er nemlig *menighetens* replikk i gudstjenesten¹.

Det er særlig det første krav som nemnda bruker mest tid og krefter på å komme til rette med. Det heter her: "Et kristelig dikt som rett og slett bare belærer og preker, er ennå ingen rett salme. Den rent sakramentale funksjon i gudstjenesten ivaretas av skriftlesningen, prekenen og de sakramentale handlinger. I salmen er det menigheten som gir sitt svar på det som Gud taler til hjertene og virker i dem og i fellesskapet."

Nemnda nevner ortodoksien og rasjonalismen som eksempler på tørr belæring og formaning på vers som f.eks. Kingos parafraseringer over evangelietekster. Selv om den dikteriske *kvaliteten* er hevet over tvil, er det her ikke snakk om menighetssalmer.

Det heter videre: "Med rette er det i nyere tid igjen blitt reagert mot dette. Hos oss var det særlig Sig-

mund Mowinckel som gjorde det i sin kritikk av den reviderte Landstad.² (LR) Og i dag erkjenner de fleste det berettigede i kritikken.”

Nemnda gjør seg imidlertid fort ferdig med Mowinckel og hans kritikk. Man må nemlig vokte seg for å havne i hymnologisk ensretting. Selv Mowinckel har måttet innrømme at han gikk for langt i sin kritikk.

Det man må gjøre, er å skille mellom det prinsipielle og det *rent prinsipielle* akkurat på samme måte som den *rent* sakramentale funksjon i gudstjenesten ivaretas av skriftlesning, preken og de sakramentale handlingene. Med andre ord, man må skille mellom prinsipper og den praktiske anvendelse av dem.

Dermed forlater man det prinsipielle og går over til det praktiske, og da må det være plass for litt av hvert.

”Det kommer ikke utelukkende an på om salmen *formelt* har forkynnende karakter. Den lovsyngende og bekjennende salme kan, ja må av seg selv bli forkynnelse, når bekjennelsen og tilbedelsen er ekte svar på Guds tale og handling.

En særlig form for slik forkynnelse er det når salmedikteren - og den syngende menighet - preker og formaner seg selv. Da er det Guds ord som så å si vender tilbake gjennom menighetens munn. Og hvorfor skulle ikke menigheten slik i sin gudstjeneste ”preke” for seg selv og for alle som er til stede. Pedagogisk-misjonerende vitnesbyrd skal de kristne alltid avlegge, vel ikke minst i sin egen gudstjenestelige forsamling.”

Som støtte for denne nærmest kuvending i saken nevnes Anders Frostenson som i tilknytning til Luther har erklært at salmen er en del av kirkens gudstjeneste – også av dens *lære og undervisning*.³ Ja, han mener sågar å ha belegg i Det nye testamente for at salmen i *første* rekke er en *læresalme*, men dernest også lovsang. Selv opererer Frostenson med følgende kategorier: læresalme, dogmatisk salme, evangelisasjons-salme, og vekkelssalme. Avstanden er åpenbart svært stor mellom Frostenson og Mowinckels syn på salmens funksjon i gudstjenesten, mens salmeboknemnda snart befinner seg på den enes side og snart på den andres.

Mowinckels hovedanliggende

La oss se litt nærmere på Mowinckels kritikk som så langt jeg kan se, har relevans også i dag – 80 år senere! Mowinckel karakteriserer gudstjenesten som noe av et drama ”hvor Gud og menigheten handler og taler med hinannen og har noe med hinannen å gjøre.”⁴ Guds tale og handling kommer ovenfra og er gudstjenestens sakramentale side, mens det som kommer nedenfra, menighetens bønn, tilbedelse og lovprisning, er gudstjenestens sakrifielle side. Mowinckel konstaterer videre at det er liturgivitenskapens sak å finne den rette form for gudstjenesten ut fra dette synspunkt, mens det er hymnologiens sak å finne salmens plass eller funksjon som ledd i gudstjenesten. Hymnologien er derfor en liturgisk, ikke en litteraturhistorisk eller dogmehistorisk disiplin. Etter dette bestemmes salmen som ”uttrykk for den sakrifielle del av gudstjenesten - for menighetens henvendelse til Gud.”⁵

En liturgisk-hymnologisk bedømmelse av LR ga bedrøvelige resultater. Mowinckel kan bare beklage at man ikke har hatt øye for de egentlige hovedfeil ved Landstads salmebok. Man har ikke engang spurt om den var bygget opp på et riktig liturgisk-hymnologisk grunnlag.⁶ Han finner dette i og for seg ikke merkelig da "alle salmestudier her tillands har vært utelukkende litteraturhistoriske og dogmehistoriske. Derfor har de ikke i noe henseende kommet salmebokarbeidet til gode. Et unnskyldende moment for hymnologiens vedkommende finner han i at heller ikke den bibelske hymnologiske vitenskap, salmeeksegese og salmestudiet, helt til det siste har vært annerledes orientert. Han har derfor holdt det for en av sine viktigste oppgaver å endre dette for bibelvitenskapens vedkommende."⁷

I dag, vel trekvart sekel etter Mowinckels banebrytende "Psalmenstudien", har hans kultiske forståelse av Salmenes bok i alt vesentlig slått igjennom. Teologiske studenter tilegner seg i dag en helt annen kultisk forståelse av Psalteret enn tidligere generasjoner og det som f. eks. ligger til grunn for kapittelresymeene i vår bibeloversettelse av 1930.

Men når professor Mowinckel mente å kunne overføre resultatene av sitt enorme forskningsarbeid på GT.salmene til den kristne menighets salmeskatt og legge de samme kultisk-liturgiske prinsipper til grunn for vurderingen av salmens funksjon i den kristne gudstjeneste, melder uvilkårlig følgende spørsmål seg. Har han blitt tatt alvorlig? Har hans tanker og vurderinger hatt gjennomslagskraft i senere tiders salmebøker f.eks.? Samtlige nordiske

land har fått en eller flere nye autoriserte salmebøker siden Mowinckels artikkel i 1927. Ville hans nådeløse kritikk også ha rammet dem?

Jeg skal ikke gjøre noe forsøk på en gjennomgang og vurdering av samtlige nye salmebøker, bare antyde at av det jeg har sett, tror jeg nok at Mowinckels kritikk fremdeles har relevans – om enn i noe moderert form. Som vi har sett tidligere, har den norske salmeboknemnda hatt det rent prinsipielle for øyet, mens prisippene har måttet vike for det praktiske anliggende. Og fremdeles har man kunnet vise til Kolossebrevets kap.3.16 med Luthers oversettelse som forbilde.

Mowinckel nevner også som vi har sett, at alle salmestudier her til lands har vært av litteraturgistorisk og dogmehistorisk art. Ser vi på den salmelitteraturen som har sett dagens lys i vårt land siden Mowinckels artikkel, vil vi snart måtte konstatere at de ligger på samme linje som forgjengerne.

Det gjelder f.eks Blom Svendsens salmetrilogi "Norsk Salmesang I-III, 1933-1955. I en senere bok "Streiftog gjennom salmeboken og salmeopplevelser" Oslo 1959, har han innledningsvis noen korte kommentarer til salmens funksjon og bruk i gudstjenesten. "Gudstjenesten er slik ordnet at det som kommer fra Gud, formidles ved presten, som er ordets tjener og sakramentenens forvalter. Det vil ikke være naturlig at menigheten formaner seg selv. Den bør, med andre ord, ikke sitte og synge en preken. Den skal gjennom salmen bare svare Gud, henvende seg til ham."⁸ Han konstaterer allikevel at det er vanskelig å gjennomføre et slikt prinsipp når en skal lage en salme-

bok. Det er så mange krav som skal tilgodeses. Samme litteraturhistoriske karakteristikk rammer også P.E.Rynnings to bind "Salmedikting i Noreg" I-II, Oslo 1954. Rynning etterlot seg dessuten manuskript til et meget verdifullt salmeleksikon, utgitt posthumt i 1966.

Meg bekjent er det bare én hos oss som har tatt Mowinckels utfordring alvorlig i et forsøk på å gi en systematisk klassifisering av L.R. ut fra liturgiske prinsipper, nemlig Dagfinn Zwilgmeyer i sin bok "Den norske salme", Oslo 1942. Riktignok kommer Zwilgmeyer frem til en atskillig videre bestemmelse av kultsalmen enn Mowinckel, men hans siktepunkt er hele tiden den liturgisk-funksjonelle.

I tiden etter U 1968 har det riktignok kommet en del hymnologisk litteratur som bør vies oppmerksomhet i forbindelse med vårt tema. Ingemann Ellingsen ga i 1980 ut en lærebok i liturgikk – den første her til lands!⁹ Av bokens 208 sider er 20 sider viet hymnologien – vel i minste laget for teologiske studenter som skal arbeide med kirkens salmeskatt resten av sitt yrkesaktive liv!

Ellingsen reiser bl.a. spørsmålet om hvilke krav det må stilles til en salme og regner opp fem krav hvorav det liturgiske krav kommer på tampen:

1. Det dogmatiske krav
2. Det poetiske – kunstneriske krav
3. Kravet til "det hjertelige"
4. Kravet til "det folkelige"
5. Det liturgiske krav

Under det siste nevner Ellingsen først Mowinckels artikkel som skapte en del uro på grunn av den ensidighet den var fremsatt med. Så går han over til reformasjonen og påviser at salmen der *foruten den sakrifielle funksjon i høy grad også tillegges en "sakramental, forkynnende funksjon."*¹⁰ Han viser til Luthers fortale til "Wittenberger Geistlichen Gesangbüchlein" 1524 hvor Luther sier "Danach habe ich auch . . . etlich geistliche Lieder zusammengebracht, das heilige Evangelion . . . zu treiben und in Schwang zu bringen". Han viser også til Johannes Brenz som taler om "prekenens tre arter" 1. Selve prekenen, 2. Skriftlesningen, 3. "Die dritte Art von Predigt ist der öffentliche Gesang". Til det siste henvises det til Efes. Kap.5 og Kol. Kap 3. Ellingsen kommenterer også Frostensons "När ny psalm blir til" hvor han påberoper seg Kol.3.16 for å begrunne at salmen "først og fremst er læresalme, dernest også lovsang". Ellingsen mener at man verken kan ta Kol.3.16 "som belegg for at salmen primært er undervisning og lære, like lite som det kan tas til inntekt for at den primært er lovsang". Han påpeker at forståelsen av Kol.3.16 er avhengig av tegnsettelsen og dermed oversettelsen av stedet – noe han ikke vil ta stilling til. Vi kommer tilbake til det senere i artikkelen. Ellingsen konkluderer med "å slå fast at kirken alltid synes å ha regnet med den *dobbelfunksjon* når det gjelder salmen i gudstjenesten, som vi har sett hos reformatorene." I tilknytning til Peter Brunner som hevder at salmen mellom de to skriftlesningene er *Wortverkündigung*, ordforkynnelse, mens de andre salmene i gudstjenesten er *Antwort* svar,¹¹ hevder Ellingsen: "Noen steder passer nettopp den forkyn-

nende og formanende salme. Andre steder passer derimot den lovprisende eller bekjennende salme". I forbindelse med "Salmebokforslaget for Den norske kirke" (NOU 1981), ble det utgitt en studiebok i hymnologi med tittelen "En ny sang for Herren", Oslo 1981. Studieboken var et samarbeidsprosjekt mellom Den norske kirkes presteforening og Norges Organistforbund.

Allerede i forordet hevdes salmesangens dobbelte funksjon: "Salmene og salme-sangen rommer en side av kirkens uttrykksmåte – overfor Gud og overfor samtidens mennesker". Det konstateres videre at arbeidet med studieboken har avslørt behov for et dypere og videre hymnologisk arbeid i vår kirke.

I en artikkel om "Menighetssangen i gudstjenesten" drøfter Åge Haavik spørsmålet om *menighetssangens funksjon i gudstjenesten*. Også Haavik trekker frem Sigmund Mowinckels artikkel "Salmeboken og gudstjenestesalmen" 1927, og setter den opp mot noen kapitler av Valter Blankenbergs oppsett: "Der gottesdienstliche Liedgesang der Gemeinde" i bind IV av samleverket "Leiturgia" 1954. Da Mowinckels artikkel har vært nevnt og sitert flere ganger tidligere, nøyer vi oss her med å referere Haaviks gjennomgang av Blankenbergs (B) synspunkter.¹²

Bs artikkel er i følge Haavik "på mange måter et forsvar for den lutherske kirkevisen, eller det vi forstår med salmesang. Dette forsvaret er vendt mot dem som mener at i gudstjenesten bør ikke annet tillates enn Bibelens egne ord sunget til gregorianske melodier." B hevder ved hjelp av en rekke sitater fra Luther: "Menighetssangen har altså etter Luther

den oppgave at den skal innprege Guds ord i folket og holde det levende. Denne funksjon kan sangen bare fylle ved en så nøye overensstemmelse med Den Helige Skrift som mulig og ved hensyntagen til menighetens oppfattelses-evne."¹³

Sangens læremessige og pedagogiske karakter belegges ytterligere med sitater fra Melancton, Johannes Brenz og Paul Eber, den første med sitat fra artikkel XXIV i Apologien til Confessio Augustana hvor Melancton sier at de evangeliske menighetene ved siden av den latinske sang "lar inngå tyske kristelige sanger, for at også lekfolket skal lære noe og bli opplært til gudsfrykt og gudskunnskap."¹⁴

Fra Brenz henter B frem utdrag fra en preken der han taler om prekenens tre arter hvor "den tredje slags preken er menighetssangen. For Paulus sier til efeserne: "Men bli fylt av Ånden, og si frem for hverandre salmer og hymner og åndelige sanger; syng og spill av hjertet for Herren! - - -"¹⁵

B viser så til Paul Eber som i sitt forord til Nicolaus Hermans evangeliesanger (1560)

fremhever den betydning rim og melodi har for det pedagogiske formål. Rim og melodi hjelper en til å ta vare på sangene og med dem Guds ord.

Etter å ha referert Bs konklusjon med menighetssangens dobbelte funksjon som lovprisning og forkynnelse (det siste av og til med klart uttalt belærende formål), konkluderer Haavik selv med å stille spørsmålene. "Kultisk eller pedagogisk? - - -

Er kirken ved utformingen av sin salmesang i gudstjenesten nødt til å velge mellom de to synspunktene? Svaret er: "Det ville i så fall – uansett hvilken

av de to posisjonene man valgte – gjøre salmeboken og menighetssangen fattigere.”

I stedet bør man se på de to synspunktene som nyttige og nødvendige påminnelser – hver på sin måte. Haavik viser til den nære terminologiske forbindelse det er mellom *lovprisning* og *bekjennelse* i begge de to bibelske grunnspråkene. ”Den lovprisning som ikke i en eller annen forstand beskriver Guds vesen og nevner hans velgjerninger – og dermed får en forkynnende karakter – er knapt noen lovprisning.” Dette nytter Haavik til å forsvare og legitimere ”prekener på vers” og advarer sterkt mot å rense bort våre salmebøker for disse ”slik det har vært en tendens til som følge av den liturgiske oppvåkning.”¹⁶

Men å beskrive Guds vesen og nevne hans velgjerninger behøver nødvendigvis ikke gjøres i prekenform på vers. Det kan utmerket godt gjøres i form av en lovprisning eller en takkesalme rettet mot Gud hvor Gud prises og takkes for sine velgjerninger, som f.eks i Decius’ gjendiktning av Gloria/Laudamus:

Alene Gud i himmerik
Skje lov for all sin nåde
Som han har vist på jorderik
I disse signede dager.
På jord er kommet glede, fred,
Og mennesker kan gledes ved
Guds miskunn og godvilje. NoS 263

I de øvrige tre strofene prises Gud for hans makt og trofaste herreveelde, Guds enbårne Sønn for hans forsonergjerning med Gud, hans lidelse og frelsergjerning og Helligånden som trøsteren med bønn om å lære oss å holde fast på Ordet og tro på Kristus og

derved bli salige. En fulltonende lovsang og takk til den treenige Gud med røtter både i Skriften og Oldkirken og samtidig et mektig vitnesbyrd eller ”preken” til alle som hører menigheten synge om Guds store gjerninger.

Eller: I stedet for en rimet formaning om å gjøre bot etter en prosaisk preken om å gjøre bot kan menigheten med fordel synge den dypt evangeliske botssalmen av Luther: ”Av dypest nød jeg rope må” som samtidig forbinder den gammel-testamentlige menighet med den kristne menighet i en dyp synderkjennelse og fortrøstning til Guds grenseløse nåde og barmhjertighet (NoS 237) Eller velge å synge med Paul Eber

Når i vår største nød vi ser
At ingen utvei finnes mer,
Når vi står uten hjelp og råd,
Når dag og natt er fylt av gråt,

Da er vår trøst å bøye kne
Og ydmykt med hverandre be
Til deg, du nåderike Gud,
Om redning på ditt ord og bud. (NoS 239)

Begge salmene er eksempler på bots-og nødrops til Gud som samtidig utad er sterke vitnesbyrd eller ”prekener” om Guds omsorg, tilgivelse og grenseløse kjærlighet til menneskene.

Denne viktige indirekte eller sekundære virkningen av menighetens henvendelse til Gud i tilbedelse, lovprisning og bønn var også salmedikterne i det gamle Israel klar over, som f.eks. i

Ps.34.1f

Jeg vil alltid lovsynge Herren,
og min munn skal stadig prise ham.
Min sjel roser seg av Herren,
De hjelpeløse skal høre det og glede seg.

Ps. 40.4f

Han la i min munn en ny sang,
en lovsang for vår Gud.

Mange skal se det og frykte og sette sin lit til Herren

Ps. 126:

Da Herren vendte Sions lagnad,
var det for oss som en drøm.

Da fyltes vår munn med latter,
vår tunge med jubelrop.

Da sa de blant folkene:
"Store ting har Herren gjort mot oss,
og vi ble glade."

I studieboken "En ny sang for Herren" er også en artikkel av Ingemann Ellingsen "Om salmens plass i gudstjenesten" hvor han viderefører sine synspunkter om salmene fra hans tidligere omtalte lærebok i liturgikk.

Ellingsen hevder først at det er både nyttig og nødvendig å skille mellom gudstjenestens sakramentale og dens sakrifielle ledd, selv om disse ikke må oppfattes mekanisk. Nettopp for salmens vedkommende synes det vanskelig å sette noe mekaniske

skille mellom sakramentale og sakrifielle ledd, "selv om det alltid vil være viktig å være klar over hva en salme egentlig vil - forkynne og belære eller be, takke, bekjenne og lovprise.

Han vil ikke her gå inn på en diskusjon om salmens funksjon er bare sakrifiell eller også sakramental og viser til ib.s.15ff, men slår fast for sin del: "Vi vil erklære oss enig med dem som har hevdet og stadig hevder at salmen også skal forkynne, formane og belære, selv om dens fremste oppgave alltid må være å hjelpe menigheten til å be, takke, bekjenne og lovprise og slik svare Gud, som gjennom ord og sakramenter virker frelse i oss."¹⁷

I 1991 fikk vi endelig vår andre lærebok i liturgikk og hymnologi, nemlig Stig Wernø Holters "Kom tilbe med fryd" Innføring i liturgikk og hymnologi, Oslo 1991.

Holters bok er på 367 sider hvorav hymnologien omfatter vel 100 sider.

Holter åpner sin behandling av hymnologien med å distingvere mellom p.d.e.s. den bibelske salme og p.d.a.s den metriske, diktete sang slik vi finner den i salmebøkene våre. Han viser til den tvetydigheten som salmebegrepet har i det nordiske språkområdet som har skapt en uheldig terminologisk forvirring. "På tysk skjelner man klart mellom Psalm og Lied, på engelsk mellom psalm og hymn, på fransk mellom psaume og cantique. På norsk kunne vi ha innført begrepet "kirkeviser" om ikke dette hadde vakt villledende assosiasjoner. I stedet må vi ty til de tungvinte presiseringene "bibelsk salme" til forskjell fra

”menighetssalme”¹⁸

I et kapittel om salmetryper i Norsk salmebok viser han hvor omfattende og vidt vårt salmebegrep er. Han inndeler ”salmene” etter deres liturgiske funksjon, men også etter form, tekstgrunnlag og opprinnelig sosial og liturgisk kontekst. Som dokumentasjon på vår altomfattende ”salmesekk” tar vi med hele hans liste:

- a) hymne (i streng mening . . .) f.eks. NoS . 2
- b) sekvens, f.eks. NoS 741, 252
- c) leise f.eks. NoS 34, 182
- d) makaronisk sang, f.eks. NoS 31
- e) bibelsk salme i metrisk gjen diktning, f.eks. NoS 280, 295
- f) nytestamentlig lovsang i metrisk gjendiktning, f.ek. NoS 902
- g) reformatorisk kirkevis, f.eks. NoS 322, 140
- h) åndelig sang, f.eks. NoS 492
- i) (moderne) vise, f.eks. NoS 707, 727
- j) folkevis, f.eks. NoS 771, 371
- k) Maria-vis, f.eks. NoS 361
- l) Bibelvis, f.eks. NoS 871
- m) Katekismesalme, f.eks. NoS 230, 548
- n) Liturgisk salme (basert på ordinarieledd), f.eks. NoS 148, 236
- o) Negro spirituell, f.eks. Nos 389, 642
- p) Småbarnssang, f.eks. NoS 502
- q) Vekselsang, f.eks. NoS 593/594, 653
- r) Bordvers, f.eks. NoS 789-798
- s) Prosesjonssang, f.eks. NoS 867 ff.

Listen kunne forlenges ytterligere alt etter hvilke og hvor strenge kriterier man velger. Det er også åpenbart at grensene mellom flere av disse ”salme-genrene” er flytende.”¹⁹

Dette skulle være tilstrekkelig til å trekke den slutning at salmen i gudstjeneste er et flertydig begrep. De fleste vil hevde at den har en dobbelt funksjon – dels forkynnende, dels lovprisende, bedende, mens betoningen på de to funksjonene varierer. Noen legger hovedvekten på lære- og formaningsoppgaven, andre på lovprisningen. Alle kan finne belegg for sine synspunkter ved sitater fra NT eller reformasjonstiden.

Etter min mening kan det ikke være tvil om hvor hovedgrunnen til forvirringen er å finne. Den skyldes våre tradisjonelle oversettelser av Kol.3.16 som nærmest begrenser salmesangens funksjon til belæring og rettledning. Må vi ikke ut fra den gi Frostenson rett i at salmen i første rekke er en læresalme?

En nærmere undersøkelse av grunnteksten viser at oversettelsen ikke uten videre er så uproblematisk og opplagt som det kan se ut til. Det er faktisk bare et spørsmål om hvor utgiverne setter et komma i grunnteksten. Oversettelsen av stedet blir derfor et spørsmål om tolkning, som så ofte ellers i de bibelske tekstene, men her er tolkningen allerede gitt av utgiverne av den vitenskapelige greske teksten. Hele perioden inneholder fire verb. Det første *enoi-keito* – bo - står i imperativ og gjelder Kristi ord som skal ha rikelig rom hos menigheten. Så følger tre partisipper: *didaskontes* – lærende eller undervisende

og *nouthetountes* – rettlede eller formanende, tilsist kommer *adontes* – syngende. Så spør det altså hvilke partisipp de tre musikalske betegnelse hører til. Rent umiddelbart ville vel et hvert tenkende menneske si at salmer, hymner og sanger skal synges og dermed høre til partisippet *adontes* – syngende. Men her kommer altså utgiverne av den greske grunnteksten til med sin tegnsetting som blir avgjørende for forståelsen av stedet.

Westcott/Hort (i alle fall den utgaven jeg har hatt tilgang til) setter komma etter en pase sofia – med all visdom - men har ingen tegn mellom de to partisippene *lærende* og *formanende* og de tre musikalske betegnelse.

Meningen blir da den tradisjonelle hos oss at læringen og formaningen skal skje ved salmer, hymner etc.

Nestle/Aland derimot setter komma foran psalmois. Dermed henføres de tre musikalske betegnelse til siste partisipp, *adontes* - syngende - og meningen blir en helt annen. I følge denne lese måten blir meningen at Kristi ord skal få rikelig plass hos dem så de ved hjelp av dette kan undervise og rettlede hverandre med all visdom. Virkningen av dette blir igjen at menigheten svarer med å synge salmer, hymner og åndelige sanger for Gud av et takknemlig hjerte. Såvidt jeg har forstått følger Bibelselskapet Nestle/Aland i oversettelsen av NT. Det undrer meg derfor at man akkurat her har nyttet en annen utgiver og tegnsetter.

Jeg har undersøkt en rekke utenlandske oversettelser av Kol.3.16, og med unntak av de norske oversettelse har jeg ikke funnet noen om ikke følger Nestle/Aland i tegnsettingen her.

Jeg siterer her noen få som dokumentasjon:

"The new English Bible", Oxford 1961: "Let the message of Christ dwell among you in all its richness. Instruct and admonish each other with the utmost wisdom. Sing thankfully in your hearts to God, with psalms hymns and spiritual songs."

"The Jerusalem Bible", New York 1968: "Let the message of Christ, in all its richness, find a home with you. Teach each other, and advise each other, in all wisdom. With gratitude in your hearts sing psalms and hymns and inspired songs to God."

"Das neue Testament für Menschen unsern Zeit", Stuttgart, oversetter: "Das Wort Christi werde oft und kräftig bei euch verkündet. Lehrt und ermahnt einander in aller Weisheit. Singt Gott in euren Herzen aus Dankbarkeit Psalmen, Hymnen und geistliche Lieder."

Ytterligere kan nevnes en fransk og italiensk nyere utgave av stedet:

"Que la parole du Christ habite en vous dans toute sa richesse; instruisez -vous et reprenez vous les uns les autres avec une vraie sagesse; par des psaumes, des hymnes et des libre louanges, chantez à Dieu dans vos cœurs, votre reconnaissance,." (Le nouveau testament, Paris 1994)

"Il messaggio di Cristo, con tutta la sua ricchezza, sia sempre presente in mezzo a voi. Siate saggi e aiutatevi gli uni gli altri a diventarlo.

Cantate a Dio salmi, inni e canti spirituali, volentieri e con riconoscenza." (Il nuovo testamento. United Bible Societies 1976)

Jeg kan ikke med min beste vilje og teologiske teft forstå annet enn at dette både er en naturlig og lo-

gisk tolkning av Kol.3.16: Kristi ord i hele dets fylde skal være grunnlaget for belæring og rettledning i menigheten. Når dette skjer med all visdom, vil det resultere i en menighet som synger og priser Gud av et takknemlig hjerte med salmer, hymner og åndelige sanger. Hva annet skulle f.eks. en hymne være enn en lovprisning av Gud? De tre musikalske betegnelsene står med andre ord for menighetens sakrifielle deltagelse i gudstjenesten, sml. Hebr. 13.15.

Jeg gjorde faktisk en henvendelse til Bibelselskapets oversettelsesutvalg i forbindelse med den forrige bibelrevisjonen gjennom en kollega på Høgskolen i Bergen, som var medlem av oversettelsesutvalget. Han var forøvrig enig i min forståelse av stedet, men sa at han møtte veggen og fikk ikke gehør for noen endring. Også ved denne korsvei sendte jeg en begrunnet anmodning til Bibelselskapets oversettelsesutvalg om en ny vurdering av dette viktige stedet uten å få noen respons.

Nå ser jeg til min store glede at oversettelsen i Det nye testamentet 2005 er endret og lyder som følger:

*"La Kristi ord få rikelig rom hos dere!
Undervis og rettled hverandre med all visdom,
syng salmer, viser (?) og åndelige sanger til Gud av et
takknemlig hjerte."*

Hvorfor man har oversatt *hymnoi* med *viser*, forstår jeg ikke. Kan det være en glipp? At man f.eks. har drøftet om man skulle oversette *odai pnevmatikai* med *åndelige sanger* eller *viser*, og at visene har havnet på hymnenes plass i stedet?

Hymne skulle vel fremdeles være et kjent og forståelig begrep likeså vel som "salme". Og i parallellstedet Efes. 5.19 brukes betegnelsen hymne: *"og syng sammen, la salmer, hymner og åndelige sanger lyde! Syng og spill av hjertet for Herren."*

Men hovedsaken er at betegnelsene nå har fått sin rette bestemmelse, nemlig menighetens henvendelse til Gud i bønn, takk og lovprisning.

Riktignok trenger vi også sanger av en annen karakter hvor menigheten trøster, oppmuntrer og stimulerer hverandre til fellesskap, søskenkjærlighet og innsats for vår neste. Men det må ikke skygge for sangens egentlige mål og mening: en syngende menighet er en tilbedende, lovprisende menighet som jubler og takker Gud for hans underfulle gjerninger i Jesus Kristus, vår Herre. Eller for å si det med Luther:

Nå fryd deg, kristne menighet,
og syng av hjertens glede,
så vi i troens enighet
kan takke Gud og kvede:
Hvor er han nåderik og sterk!
Hvor fullt av under er hans verk!
Så dyrt har han oss vunnet. (322,1)

Dette er det Kol. 3.16 oppfordrer oss til i dag.

Det skylder vi oversettelsesutvalget og Det Norske Bibelselskap en hjertelig takk for!

Jeg håper også at Kol.3.16 i sin nye form må stimulere til fornyet hymnologisk debatt og bevisstgjørelse omkring salmenes funksjon og betydning i gudstjenesten. I en tid da det trolig diktes flere salmer og

sanger enn til og med på 1600-tallet, er det ekstra viktig med fokusering på den liturgiske rolle salmesangen har – ikke minst i vårt land hvor det oppfordres til å sende inn salmer og sanger med tanke på en ny salmebok for Den norske kirke om få år.

RAGNAR GRØM

Født 1927 i Grimstad. Ble cand.teol. ved Det teologiske menighetsfakultet i 1957, Praktisk teologisk seminar samme sted. Har undervist som lektor ved Oslo komm. høyere skoler og fra 1968 til 1995 som lektor og senere 1. amanuensis ved Høgskolen i Bergen. Er nå pensjonist og arbeider med norsk oversettelse av Bachs, Buxtehudes og Schüts' vokale komposisjoner. Har desuten skrevet bøker og artikler innen teologi, hymnologi og kirkemusikk.

Adresse: *Lerumsvei 31, NO-5178 Loddefjord.*

E-mail: ra-groem@frisurf.no

¹⁰op.sit. s. 200

¹¹Leiturgia Bd II

¹²En ny sang for Herren, s. 17ff

¹³Leiturgia IV s. 566

¹⁴Op.sit.s.567

¹⁵Ib s. 567-68

¹⁶En ny sang for Herren, s. 20

¹⁷En ny sang for Herren, s. 219ff

¹⁸Kom tilbe med fryd, s. 229

¹⁹ibid. s. 233 f

¹U s. 15-16

²Norsk teologisk tidsskrift, 1927: Salmeboken og gudsjenestesaken, s. 145-185

³Nær ny psalm blir til, 1964

⁴Mowinckel. s.151f

⁵op.sit. s.153

⁶op.sit .s.184

⁷op.sit. s.152

⁸op.sit.s.11.f

⁹I Guds hus, Andaktsbokselskapet, Oslo 1980

Vinter hos Brorson og Ingemann

Af Anne-Marie Petersen

Salmedigterne Hans Adolph Brorson (1694-1764) og B. S. Ingemann (1789-1862) har begge digtet om den kolde vinter, og begge digtene handler både om den konkrete vinter i naturen og vinteren som et billede på jordelivets vilkår i sammenligning med den evige sommer hos Gud. Der er tale om henholdsvis Brorsons salme "Her vil ties, her vil bies" (udg. posthumt i 1765) og Ingemanns "I sne står urt og busk i skjul" (1831). Sidstnævnte er mere en sang end en salme. De citeres i det følgende fra henholdsvis Den danske salmebog, 2002 (forkortet DDS) og Højskolesangbogen, 2006.

1. Her vil ties, her vil bies,
her vil bies, o svage sind!
Vist skal du hente, kun ved at vente,
kun ved at vente, vor sommer ind.
Her vil ties, her vil bies,
her vil bies, o svage svind

2. Trange tider langsomt skrider,
langsomt skrider. Det har den art!
Dagene længes, vinteren strenges,
vinteren strenges. Og det er svart.
Trange tider langsomt skrider,
langsomt skrider. Det har den art!

3. Turteldue, kom at skue,
kom at skue! Bag gærdet hist
dér skal du finde forsommers minde,
forsommers minde, alt grøn på kvist.
Turteldue, kom at skue,
kom at skue bag gærdet hist!

4. Eja, søde førstegrøde,
førstegrøde af bliden vår!
Lad det nu fryse, lad mig nu gyse,
lad mig nu gyse. Det snart forgår.
Eja, søde førstegrøde,
førstegrøde af bliden vår.

5. Due, kunne du begrunde,
du begrunde, hvad der nu sker!
Kulden den svækkes, blomsterne
dækkes,
blomsterne dækkes, jo mer det sner.
Due, kunne du begrunde,
du begrunde, hvad der nu sker!

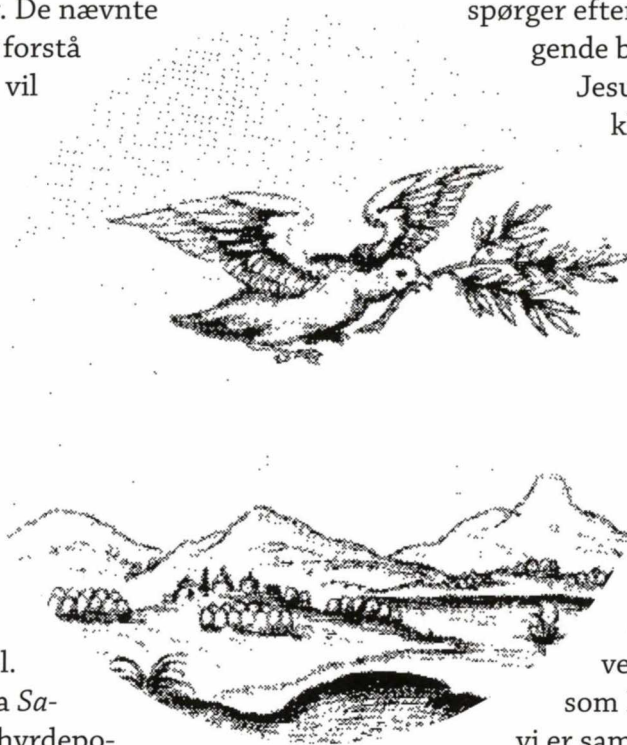
6. Kom, min due, lad dig skue,
lad dig skue med olieblad!
Se! nu er stunden næsten oprunden,
næsten oprunden, som gør dig glad.
Kom, min due, lad dig skue,
lad dig skue med olieblad!

Brorson var pietist. Hvornår han blev det er lidt uklart. I det hele taget er der ikke mange kilder til Brorsons liv. Vi har hverken breve eller dagbøger fra ham. Hovedkilden er hans visitatsberetninger og det *Vita*, han skrev ved indsættelsen som biskop i Ribe 1741, og her skriver han ikke om sin omvendelse. Det var ellers normalt, at en pietist kunne sætte dato, ja næsten klokkeslæt på omvendelsestidspunktet. Pietismen er en stærkt subjektiv bevægelse, hvor den indre, personlige oplevelse af kristendommen er afgørende. Man skulle selv arbejde med på sin frelse. Den lutherske protestantisme er ikke subjektiv. Her kommer nåden til den enkelte udefra, altså agape. Brorson voksede op i en præstegård. Både hans far og siden hans stedfar var ortodokse lutherske præster, og i en del af Brorsons salmer skinner ind imellem – trods pietismen – barnelærdommen om den betingelsesløse nåde igennem. Eksempelvis ses det i linjerne "Din egen gierning intet tør, / Ey heller kand fortiene, / Men Jesu søde naade gjør / Den gandske sag alene." (Vers 10 i originalen til "Guds riges evangelium". Verset er ikke med i salmens version i *Den danske salmebog*, nr. 389).

Vi er i oplysningstiden, og for pietisten betyder oplysning primært lyset fra Gud selv, der trænger ind i hjertet, hvor det gennem omvendelsen gør, at

pietisten kan se "med hjertets øje". At missionere er vigtigt for pietisterne. At bringe troens gave videre til andre er en væsentlig form for 'troens frugter'. Herved bidrog pietisterne også til verdslig oplysning ved, bl.a. gennem deres mange skoleprojekter, at bekæmpe analfabetismen, idet man gerne skulle kunne læse både salmer og bibeltekster. De nævnte ting er en vigtig baggrund for at forstå Brorsons salme "Her vil ties, her vil bies".

Salmen udkom posthumt året efter Brorsons død i samlingen *Svanesang*, der i mod-sætning til hans *Troens rare klenodie* (1739) ikke fik nogen særlig god modtagelse. I dag har man heldigvis fået øjnene op for, hvor vidunderlig stor lyrik den rummer. "Her vil ties, her vil bies" er en af samlingens mange dialogsalmer, altså en samtale mellem Jesus og den enkelte sjæl. Inspirationen er oftest hentet fra *Salomos Højsang*, denne yndefulde hyrdepoesi fra *Det gamle testamente*, hvori Salomon og Sulamith erklærer hinanden deres kærlighed, ofte i næsten surrealistisk form. Det har fra meget gammel tid været tolket som netop en kærlighedserklæring mellem Jesus og den enkelte sjæl.

I nævnte salme er det Jesus, der taler i versene 1, 3, 5 og 6. Sjælen udtrykker sig i versene 2 og 4. I vers 1 taler Jesus om at tie og bie til sjælen med det svage sind. I *Klagesangene*, som i den gamle Bibel fra 1740 hed *Begrædelseernes Bog*, står der "HERREN er god mod dem, som bie efter ham, mod den siel, som spørger efter ham." (3,25) (Dette og følgende bibelcitater er fra 1740-Bibelen.)

Jesus formaner sjælen til at tie med klagesangene, for sommeren kommer, og sommeren er et bilde på Guds rige. Men sjælen klager stadig i vers 2 over, at de trange tider skrider så langsomt. Selv om dagene længes, så strenges vinteren, og det er så svært. Men Jesus kalder i vers 3 tålmodigt sjælen hen bag gærdet, hvor han peger på en lille grøn spire, et forsommers minde, altså et tegn, der minder om, at foråret er på vej. Vi er i den kolde marskvinter, som Brorson kender så godt, men vi er samtidig i et bibelsk landskab, for Jesus benævner sjælen Turteldue. Turtelduen er i sig selv et forårstegn, for i *Salomos Højsang* står "Blomsterne ere seete i landet, sangens tid er kommen an; og turtel-duens røst er hørt i vort land." (2,12)

Nu glæder sjælen sig. I vers 4 ser sjælen den lille grønne spire og forstår dens dobbelte betydning. Den er tegn på forår i marskvinteren, men den peger i bibelsk forstand også på Jesus som førstegrøde, nemlig som den opstandne, der er gået forud og har banet vejen for sjælen til Guds rige. Men Jesus vil gerne gøre det endnu mere klart, og i vers 4, hvor han stadig kalder sjælen Due, spørger han, om den nu også har forstået, at selv om kulden svækkes, så kan sneen falde tykt og dække blomsterne. Mon ikke sjælen godt forstår, at sneen beskytter blomsterne, ganske som sjælen beskyttes mod jordelivets trængsler gennem troen på foreningen med Gud i himlen, når sommeren er inde?

I 6. og sidste vers giver Jesus sjælen sit endelige budskab: "Lad dig skue med olieblad!" Nu er vi igen såvel i det jordiske som i det bibelske landskab. Syndflodsberetningen bliver et nyt billede på jordelivets trængsler. Duen bragte Noah et olieblad som tegn på, at redningen, frelsen var nær. Sådan et tegn behøver Jesus ikke. Han siger heller ikke "Bring mig et olieblad!" Han siger "Lad dig skue med olieblad!" Sjælen skal altså tie med klagesangene og vise et olieblad, så andre kan se det. Han ønsker, at sjælen skal bringe troens gave videre. Brorson er selv en sjæl, og hans olieblad er selve salmen. Han lader også som turtelduen, forårsbebuderen, sin røst høre. Om vi følger denne tolkning, så kan vi andre sjæle vise vort olieblad ved at synge salmen og lære andre den. Den store lyriker Brorson formår i salmen at understrege den lange og strenge ventetid metrisk gennem de mange kædegentagelser og bogstavrim, der

er så typisk for arien, en digtform, som var meget populær i 1700-tallet. Også assonans benytter han. De mange lyse i-lyde betegner forjættelsen, mens de tungere a- og æ-lyde fra sjælen understreger det tunge i ventetiden.

Lidt mere end et halvt århundrede senere er det, at Ingemann skriver sin sang "I sne står urt og busk i skjul" (1831). Ingemann var også præstesøn, men blev ikke selv teolog. Han blev lektor i dansk sprog og litteratur ved Sorø Akademi. Sangen står i hans ejendommelige eventyr *Huldre-Gaverne eller Ole Navnløses Levnets-Eventyr* (1831).

1. I sne står urt og busk i skjul;
det er så koldt derude;
dog synger der en lille fugl
på kvist ved frosne rude.

2. Giv tid! giv tid! - den nynner glad
og ryster de små vinger, -
giv tid! og hver en kvist får blad;
giv tid! - hver blomst udspringer.

3. Giv tid! og livets træ bli'r grønt
må frosten det end kue,
giv tid! og hvad du drømte skønt,
du skal i sandhed skue.

4. Giv tid! og åndens vinterblund
skal fly for herlig sommer;
giv tid!, og bi på Herrens stund,
- hans skønhedsrige kommer!

Ingemann har ganske givet kendt Brorsons salme og er inspireret af den. Vi er ikke længere i oplysnings-tiden med dens dyrkelse af forstanden, som ganske vist ikke gjaldt pietismen, selv om den udspiller sig under oplysningstiden. Ingemann var romantiker, og i romantikken var det følelserne, der var i højsædet, ikke den kolde fornuft.

Ingemann er ikke - som Brorson - ude i vinterkulden. Han sidder ved vinduet og ser ud på den lille syngende fugl. *Huldre-Gaverne* er som nævnt et eventyr, men det er samtidig en satire rettet mod de smagsdommere, der kritiserede Ingemanns digtning.

Hovedpersonen Ole Navnløs vender efter et langt livs omflakken tilbage til sin hjemstavn og finder frem til nogle overlevede prøver på sin ungdomsdigtning. Der står: "Som en Prøve paa smagløs Sentimentalitet var der anført følgende Stropher, som jeg erindrede mig at have skrevet en kold Februardmorgen, Vinteren før jeg saa den skønne Camilla, medens en lille Fugl, der efter sit Slag kaldes "Slid-din-Tid", qviddrede udenfor mit Vindue." (*Huldre-Gaverne*, s. 213) Herefter følger så digtet. Det lydefterlignende ord Slid-din-Tid er en gammel betegnelse for musvitten (*Ordbog over det danske sprog*, bind 20, 1969, spalte 459). Nu vil en pedant indvende, at musvitten ikke synger om vinteren, den pipper allerhøjest lidt. Det er kun rødhals og gærdesmutte, der synger i den danske vinter, og de er for sky til at sidde nær et vindue. Blicher – som også var udenfor i vinteren, vidste det: "Der er ingen fugl, der synger, / finken kun på kvisten gynger, -" ("Det er hvidt herude", 1838). Lidt sært er det også, at Ingemann lader fuglen nynne, selv om Ingemanns fugle generelt "prise Vorherre, så godt de formå".

Fuglen taler til os som en forårsbebuder, men det er naturligvis Ingemann selv, der lægger den 'ordene' i munden. Også for Ingemann er vinteren et billede på jordelivet, og den ventede sommer er Guds rige. I første vers understreges kulden ved dominans af mørke u- og o-vokaler, mens forjættelsen i de følgende vers fremhæves ved de mange lyse i-vokaler, ligesom "giv tid!" er en lydefterligning af den glade lille fugls opmuntrende sang. Også selve ordvalget i vers 1 tegner vinteren: sneen, der dækker væksterne, det er koldt,

der er is på ruden. I vers 2 begynder den lille forårsbebudende fugl at synge sit "giv tid!", og den "ryster de små vinger", som om den er parat til at lette og flyve op i himlen, ganske som også ånden skal, når den befries af sit vinterfængsel. Fuglen er glad og forjætter forår og sommer med blomster, der springer ud. I vers 3 lover fuglen også, at "livets træ bli'r grønt". Her bliver det klart, at sommeren er et billede på Guds rige, der venter forude – trods frosten. "Og hvad du drømte skønt" er netop at forenes med Gud i paradiset. Det er det, som "du skal i sandhed skue". Og drømmen er jo netop det jordisk uforklarlige, som Paulus siger: "Nu ser vi jo i et Spejl, i en Gaade, men da skal vi se Ansigt til Ansigt; nu kender jeg stykkevis, men da skal jeg kende fuldt ud, ligesom jeg jo selv er kendt fuldt ud." (1. Kor. 13,12) Det må være det, Ingemann forstår ved "sandhed".

I vers 4 nævnes "åndens vinterblund", altså den dvaletilstand, som jordelivet (vinteren) har fængslet ånden i. Sangen handler om en åndelig frigørelse. Ingemann skelner altså klart mellem ånd og støv. Ifølge Platon – som var en af romantikkens normgivende filosoffer – er mennesket kommet til jorden fra den himmelske verden (Gud er naturligvis ikke på tale her), og består af en forgængelig krop og en udødelig sjæl. Denne sjæl bevarer en svag erindring om det himmelske 'hjemland' og længes mod det. Dette himmelske repræsenterer det skønne og det sande, ganske som Ingemann slutter sin sang: "giv tid, og bi på Herrens stund, - hans skønhedsrige kommer." Kun "livets træ" og "Herrens stund" relaterer i Ingemanns sang direkte til en kristen dualisme. Der er i Inge-

manns vintersang ikke udtryk for smerte eller angst i forbindelse med det jordeliv, som vinteren må formodes at repræsentere. Der er ikke nogen bange bøn som "Bliv hos os, når mørket vælder / af nattens sluser ud!" ("Bliv hos os, når dagen hælder," 1838, DDS nr. 773). Vel rummer hans sange og salmer overvejende glæde og lyssyn, men andetsteds har han også en "fugl på kvist", som ser aftensolen "bag fængselets rist" ("Lyksalig, lyksalig" 1841, DDS nr. 779). Dette fængselstema benytter også Blicher, som en tid lang brevvekslede med Ingemann, i "Sig nærmer tiden, da jeg må væk" (1837). Svarende til temaet i "I sne står urt og busk i skjul" skriver Ingemann: " – glæd dig i din vinter, Nord! / Kristus bringer evig sommer." (Glæd dig Zion, glæd dig, Jord!" DDS, nr. 83).

I *Den danske salmebog* er Ingemann repræsenteret med 31 salmer, og påfaldende er det, at ordene Kristus, Jesus eller Frelseren kun nævnes i 9 af dem, og i morgensalmerne og julesalmerne er det især Jesusbarnet, der nævnes, og hans krybbe er udskiftet med en vugge. Opstandelsen digter Ingemann faktisk kun om i "Nu ringer alle klokker mod sky" 1837, (DDS nr. 408). Ingemann var ikke dogmatisk i sin tro. Han troede ikke på kødets opstandelse, og han troede på en 'mellemtilstand', hvor sjælen efter døden opholdt sig i en slags purgatorium, der dog ikke var en egentlig skærsild, men en slags renselsessted uden pinsler. Først ved dommedag indgår alle sjælene i Guds paradys. Ingen går tabt. Det er det, som gør, at mange teologer ikke regner Ingemann som en 'ægte' kristen salmedigter, selv om han var en fin lyriker, og mange af hans salmer er så populære på

grund af deres enkelhed og stilfærdige inderlighed.

Det er også her, den store forskel på Brorson og Ingemann ligger. Frelsen er for Brorson ikke en selvfølge. Frelsen forudsætter troen, og for pietisten var troen noget, der - som tidligere nævnt - krævede en indsats fra den enkelte. For Brorson betyder inderlighed, at troen kan føles i hjertet, mens den for Ingemann er noget næsten selvfølgeligt. Ingemann vægter på romantisk vis det skønne meget stærkt ("Hans skønhedsrige kommer!"), og måske rummer også hans forhold mellem det skønne og det sande en teologisk anfægtelse.

Når Ingemanns salmer i dag er så populære, hænger det måske sammen med, at mange moderne mennesker er ret udogmatiske i deres tro, og tiden er igen til, at følelser og stemning betyder mere end den rette kristne dogmatik.

Brorsons salme og Ingemanns sang handler også om tålmodigheden. Den er bindeleddet mellem det antitetiske vinter- sommer-tema. Men Brorson kræver tålmodighed i form af handling. Nu, hvor håbet gennem troen er en realitet, skal klagerne indstilles og troen bringes videre til andre, indtil den endelige sommer kommer. Hos Ingemann kræves der kun venten på den sommer, fuglen lover, vil komme.

ANNE MARIE PETERSEN

Bibliotekaruddannet ved Frederiksberg Kommunebiblioteker. Ledende børnebibliotekar ved Brøndby Kommune i nogle år, derefter præstekone i Gelsted på Fyn. Lærer i 17 år ved Brenderup Realskole i dansk, engelsk, fransk og latin. Derefter cand.mag. i Nordisk Litteratur fra Syddansk Universitet. Specialet om Brorson er udgivet som bog "Kom min due" (Odense Universitetsforlag, 2000). Foredragsholder.

Adresse: *Toftevej 3, DK-5591 Gelsted.*

E-mail: amp@vip.cybercity.dk

Redaktørens referencegruppe

Lektor, dr. phil. Steffen Arndal (litteratur), Campusvej 55, DK-5230 Odense M. Tlf.: (+45) 65 50 32 18.
arndal@litcul.sdu.dk

Provst, adj. professor ph. d. Peter Balslev-Clausen (Københavns Universitet), Ahlmanns Allé 14, DK-2900 Hellerup.
Tlf.: (+45) 39 62 79 27.
pbcs@teol.ku.dk

Organist Ole Brinth (musik), Lysestøbervej 7, DK-6070 Christiansfeld. Tlf.: (+45) 74 56 03 73.
organist.hhk@mail.dk

Domorganist Birgitte Ebert (musik), Hømvej 4, Høm, DK-6760 Ribe. Tlf.: (+45) 75 42 06 19. beb@km.dk

Rektor Eberhard Harbsmeier (sekretariat), Kirkeallé 2, DK-6240 Løgumkloster. Tlf.: (+45) 74 74 58 81.
ebh@km.dk

Sognepræst, cand. theol. Jørgen Kjærgaard (teologi), Præstegårdsvej 8, DK-7770 Vestervig.
Tlf.: (+45) 97 94 11 12. jkj@km.dk

Sognepræst, cand. theol. Jens Lyster (teologi), Droselvænget 8, DK-6310 Broager.
Tlf.: (+45) 35 11 41 07.
jenslyster@gmail.com

Professor dr. theol. Kirsten Nielsen (Aarhus Universitet), Vågøgade 5, DK-8200 Århus N.
Tlf.: (+45) 89 42 22 53. kn@teol.au.dk

Docent, fil. dr. Inger Selander (litteratur), Runslöngan 18 B, SE-224 77 Lund. Tlf.: (+46) 46-151729.
inger.selander@litt.lu.se

Nordisk referencegruppe

MuL, teol. dr. Anna Maria Böckerman-Peitsalo (FI),
Norra Heikelvägen 21 B, FI-027 00 Grankulla.

Tlf.:(+358) 41 501 6016.

abockerm@abo.fi

Teol. dr. Anna Jönsson Evertsson (SE), Råstenvägen
8, SE-291 73 Önnestad. Tlf.: (+46) 44-76967.

anna.evertsson@hem.utfors.se

Fagkonsulent, koncertorganist David Scott Hamnes
(NO), Liturgisk senter, Erkebispegården, NO-7013
Trondheim. Tlf.: (+47) 91 33 30 608.

david.scott.hamnes@kirken.no

Professor, teol. dr. Einar Sigurbjörnsson (IS), Nedsta-
berg 8, IS-111 Reykjavík. (+354) 45 68 211.

eisig@hi.is

Professor, dr. Erkki Tuppurainen (FI), Retkeilijäntie
14 C 1, FI-702 00 Kuopio. Tlf.: (+358) 40 529 1370.

erkki.tuppurainen@fimnet.fi

Salmehistorisk Selskabs bestyrelse

Lektor, dr. phil. Steffen Arndal, Campusvej 55, 5230 Odense M. Tlf.: (+45) 65 50 32 18.
arndal@litcul.sdu.dk

Provst, adj. professor ph.d. Peter Balslev-Clausen, fmd., Ahlmanns Allé 14, DK-2900 Hellerup.
Tlf.: (+45) 39 62 79 27. pbcs@teol.ku.dk

Rektor Eberhard Harbsmeier, Kirkeallé 2, DK-6240 Løgumkloster. Tlf.: (+45) 74 74 55 99. ebh@km.dk

Lektor, afdelingsleder Carsten Selch Jensen, Afdeling for Kirkehistorie, Københavns Universitet, Hækkhusvej 2, DK-5250 Odense SV. Tlf.: 35 32 37 81.
csj@teol.ku.dk

Forretningsfører, merkonom Vagner Lund, kasserer, Caroline Amalievej 27, DK-2800 Lyngby.
Tlf.: (+45) 45 88 48 65. vl@teol.ku.dk

Pastor emeritus, cand. theol. Jens Lyster, næstfmd., Drosselvænget 8, DK-6310 Broager.
Tlf.: (+45) 35 11 41 07. jenslyster@gmail.com

Sognepræst cand. theol. Ove Paulsen, redaktør, Toft-højvej 37, DK-9280 Storvorde.
Tlf.: (+45) 98 31 84 70. opa@km.dk

Professor em., teol. dr.& fil. dr. Sven-Åke Selander, repræsentant for NORDHYMN, V. Häggviksvägen 17, SE-236 32 Höllviken, Sverige. Tlf. +46 40 453577.
teol-sas@cassandra.net.lu.se

Styringsgruppen for Nordisk Institut for Hymnologi (NORDHYMN)

Professor em., teol. dr. & fil. dr. Karl-Johan Hansson, Krubbvägen 1 E 10, FI-652 30 Vasa, Finland.
Tlf.: +358 6 321 6421. khansson@abo.fi

Professor, dr. theol. Steffen Kjeldgaard-Pedersen, Egernvej 43, DK-2000 Frederiksberg. Tlf.: (+45) 38 34 99 72.
skp@teol.ku.dk

Sekretær: Vagner Lund, Nordisk Institut for Hymnologi - NORDHYMN, Det teologiske Fakultet, Købmagergade 44-46, DK-1150 København K. vlu@teol.ku.dk

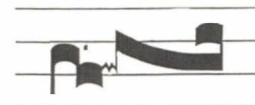
Professor, fil. dr. & teol. dr. Pétur Pétursson, Hjardarhaga 11, IS-107 Reykjavík, Island. Tlf.: +354 562 9009.
petp@hi.is

Professor em., teol. dr. fil. dr. Sven-Åke Selander, formand, V. Häggviksvägen 17, SE-236 32 Höllviken, Sverige.
Tlf. +46 40 453577. teol-sas@cassandra.net.lu.se

Førsteamanuensis, cand. phil. Sigvald Tveit, Postboks 1017, NO-0315 Oslo, Norge. Tlf.: +47 92 04 24 72.
sigvald.tveit@imv.uio.no

Årsabonnement: **275 DKK**
ISSN 1901-5976

Hymnologi
Nordisk tidsskrift

Af indholdet

STEFFEN ARNDAL
ANNA-MARIA BÖCKERMAN-
PEITSALO

RAGNAR GRØM

ANNE MARIE PETERSEN

Paul Gerhardt (1607 - 1676)

*Nye psalmer på svenska i Sverige
och Finland*

*Om salmens funksjon i gudstjenes-
ten*

Ny oversettelse av Kolosserbrevet 3.16

Vinter hos Brorson og Ingemann

